

ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΣΕ
ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΑΡΟΝ Κ ΜΕΛΛΟΝ»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΠΛΕΣΣΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΙΓΓΛΕΣΗ ΜΑΡΙΑ

ΠΑΤΡΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	
1.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	4
1.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	6
1.3 ΚΥΡΙΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	11
1.4 ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	15
1.5 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	
2.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	25
2.2 ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	28
2.3 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	29
2.4 ΚΛΙΜΑ	33
2.6 ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	34
2.7 ΔΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΝΗΣΙΟΥ	34
2.8 ΗΘΗ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ	37
2.9 ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	43
2.10 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ	
3.1 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	46
3.2 Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ TOUR OPERATORS ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ	47
3.3 ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	49
3.4 ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	51
3.5 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	53
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	58

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση ότι ο τουρισμός, σαν κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, μπορεί κάτω από προϋποθέσεις να αποτελέσει σημαντικότατο παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης ή μεγέθυνσης. Κατά συνέπεια, η συμβολή του στη γενικότερη προσπάθεια των λαών και των πολιτικών εξουσιών τους για οικονομική ανάπτυξη ή μεγέθυνση πρέπει να θεωρείται χωρίς άλλο θετική. Η ανάπτυξη του, όπως είναι γνωστό, είναι στενά συνυφασμένη και με τη δημιουργία ικανοποιητικού αριθμού νέων θέσεων εργασίας, έστω και αν αυτές τις περισσότερες φορές έχουν εποχιακό, κατά κύριο λόγο, χαρακτήρα. Χάρη σε αυτόν βρίσκουν απασχόληση πολλοί άνεργοι και κυρίως υποαπασχολούμενοι σε αγροτικές περιοχές της περιφέρειας.

Ο τουρισμός είναι ένας από τους σπουδαιότερους παραγωγικούς κλάδους στον οποίο η Ελλάδα διαθέτει αναμφισβήτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Μαζί με τη ναυτιλία εντάσσονται στον τομέα των διεθνώς εμπορεύσιμων υπηρεσιών και χαρακτηρίζονται από μία δυναμική αναπτυξιακή πορεία σε ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο. Η ανάπτυξη του τουρισμού φαίνεται να στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην προσέλκυση τουριστών από την αγορά του εξωτερικού και χαρακτηρίζεται από την έντονη εποχικότητα.

Στην παρούσα εργασία θα εστιάσουμε στην ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί της Ζακύνθου. Η Ζάκυνθος είναι το νοτιότερο και το τρίτο σε έκταση και πληθυσμό νησί των Ιονίων Νήσων. Η έκταση του νησιού είναι 406 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ο πληθυσμός του 35.000 κάτοικοι. Βρίσκεται 8,5 ναυτικά μίλια νότια της Κεφαλονιάς, 9.5 μίλια δυτικά της Πελοποννήσου και 300 περίπου χιλιόμετρα δυτικά της πρωτεύουσας, της Αθήνας. Θα εστιάσουμε στις τουριστικές υποδομές, αξιοθέατα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το νησί γενικότερα. Μάλιστα, κλείνοντας το τελευταίο κεφάλαιο θα δοθεί μια πρόταση εναλλακτικής ανάπτυξης τουρισμού για το νησί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ο τουρισμός είναι ένας από τους σπουδαιότερους παραγωγικούς κλάδους στον οποίο η Ελλάδα διαθέτει αναμφισβήτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Μαζί με τη ναυτιλία εντάσσονται στον τομέα των διεθνώς εμπορεύσιμων υπηρεσιών και χαρακτηρίζονται από μία δυναμική αναπτυξιακή πορεία σε ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο. Ενισχύουν την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και επηρεάζουν τη διάρθρωσή της και την αναπτυξιακή δυναμική όλων των άλλων κλάδων. Επίσης, η ανταγωνιστικότητα και η αναπτυξιακή δυναμική του τουρισμού και της ναυτιλίας επηρεάζουν τη διάρθρωση του ισοζυγίου των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας, που διακρίνεται από μεγάλο πλεόνασμα στο ισοζύγιο των υπηρεσιών που, μαζί με το πλεόνασμα στο ισοζύγιο των εισοδηματικών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων, αντισταθμίζουν το μεγάλο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου.

Τα φυσικά πλεονεκτήματα της χώρας προσδιορίζονται από το εντυπωσιακό μεσογειακό της τοπίο και τις ήπιες κλιματολογικές συνθήκες που παρέχουν μεγάλες δυνατότητες για ανάπτυξη του τουρισμού σε όλη τη διάρκεια του έτους. Τα πολυάριθμα νησιωτικά της συμπλέγματα και οι τεράστιες σε μήκος και ποικιλία πεντακάθαρες ακτές (το 2006 η Ελλάδα είχε 404 παραλίες βραβευμένες με «Γαλάζια Σημαία», καταλαμβάνοντας τη 2η θέση ανάμεσα σε 40 χώρες από όλο τον κόσμο) συμπληρώνονται με ιδανικό τρόπο από αναρίθμητα ηπειρωτικά φυσικά συγκροτήματα, τουριστικά θέρετρα και καταφύγια. Αυτά δε, συνδυάζονται ιδανικά με την πλούσια πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδος, που αποτελεί από μόνη της πόλο έλξης ενός μεγάλου αριθμού επισκεπτών. Επιπλέον, η αναβάθμιση της οικονομικής-τουριστικής και κοινωνικής υποδομής της χώρας λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 και ο υψηλός βαθμός ασφαλείας, σε συνδυασμό με την παραδοσιακή ελληνική φιλοξενία, την παιδεία και τον τρόπο ζωής, έχουν αναβαθμίσει ουσιαστικά την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό. Γενικά, η

Ελλάδα διαθέτει σε αφθονία σημαντικές φυσικές και ιστορικές-πολιτιστικές πλουτοπαραγωγικές πηγές, των οποίων η αξία αυξάνει με την πάροδο του χρόνου. Οι πηγές αυτές δίδουν τη δυνατότητα προσφοράς ενός σημαντικά διαφοροποιημένου-ελκυστικού τουριστικού προϊόντος υψηλής ποιότητας σε δωδεκάμηνη βάση και σε πολύ ανταγωνιστικούς συνδυασμούς ποιότητας-τιμής έναντι άλλων χωρών.

Ο βαθμός αξιοποίησής αυτών των αξιόλογων συγκριτικών πλεονεκτημάτων προσδιορίζεται από την ανταγωνιστικότητα του οικονομικού περιβάλλοντος στην οικονομία ως σύνολο, καθώς και από τον συγκριτικό βαθμό ανάπτυξης της ελληνικής τουριστικής επιχειρήσεως σε σχέση με τα διεθνή δεδομένα. Το κατά πόσον εκμεταλλευόμαστε τα αναμφισβήτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτουμε είναι τελικά συνάρτηση και του βαθμού ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας στον τουρισμό και σε άλλους κλάδους σε σύγκριση με άλλες ανταγωνίστριες χώρες¹.

Γενικά, η ανάπτυξη του τουρισμού στη μεταπολεμική περίοδο ήταν εντυπωσιακή (μέση ετήσια αύξηση των αφίξεων την περίοδο 1991-2005, εξαιρουμένων αυτών από τις Βαλκανικές χώρες: 2,3%, μέση ετήσια αύξηση των εισπράξεων από τον εξωτερικό τουρισμό σε δολάρια την περίοδο 1960-2005 13,3%) και μπορεί να εξηγηθεί από την ύπαρξη των αναμφισβήτητων συγκριτικών πλεονεκτημάτων που προαναφέρθηκαν. Σήμερα, τέσσερα χρόνια μετά την εντυπωσιακή επένδυση που πραγματοποίησε η χώρα μας σε οικονομική και τουριστική υποδομή επ' ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων και από την αμύθητης αξίας τουριστική προβολή της χώρας από την επιτυχή διοργάνωση των Αγώνων, οι προοπτικές είναι άριστες καθώς, όπως προκύπτει και από μελέτες διεθνών οργανισμών, η Ελλάδα δεν έχει ακόμα αξιοποιήσει παρά μόνο ένα μικρό ποσοστό των δυνατοτήτων της στον τομέα του τουρισμού.

Η άμεση και έμμεση συμβολή του τομέα του τουρισμού στο ΑΕΠ της χώρας εκτιμάται στο 15,1% το 2006, έναντι 15% το 2001, ενώ η απασχόληση στον τουρισμό ως ποσοστό της συνολικής απασχολήσεως έχει μειωθεί στο 15,9% το 2006 από 17,4% το 2001. Η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ και την απασχόληση στην Ελλάδα το 2006 είναι από τις υψηλότερες στις χώρες

---

¹ photo.kathimerini.gr/xtra/files/Meletes/doc/Mel0310062.doc -

της ΕΕ-25, μετά την Ισπανία (ΑΕΠ: 17,8%, Απασχόληση: 19,1%), την Πορτογαλία (ΑΕΠ: 15,5%, Απασχόληση: 17,7%), την Κύπρο (ΑΕΠ: 23,3%, Απασχόληση: 29,7%), την Αυστρία (ΑΕΠ: 16,6%, Απασχόληση: 19,1%) και την Κροατία (ΑΕΠ: 20,1%, Απασχόληση: 23,1%). Ειδικότερα, η συμμετοχή του κλάδου των ξενοδοχείων και εστιατορίων στο ΑΕΠ, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ έχει αυξητική πορεία τα τελευταία δέκα έτη και διαμορφώνεται στο 8,6% το 2005, από 6,5% το 1995.

1.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο τουριστικός τομέας εκτός από αναπτυσσόμενη δύναμη ο ίδιος, αποτελεί για την Ελλάδα και κινητήρια δύναμη για την οικονομία, αυτό επειδή προσελκύει το επενδυτικό ενδιαφέρον όσο και γιατί αυξάνει τη δαπάνη ξένων εισοδημάτων στην εγχώρια αγορά και αυτό κατά συνέπεια αυξάνει το ακαθάριστο εθνικό προϊόν της χώρας υποδοχής. Οι επιπτώσεις περιληπτικά είναι στους εξής τομείς:

- Ø Επιπτώσεις στο ΑΕΠ και στο ισοζύγιο πληρωμών
- Ø Επιπτώσεις στις υποδομές
- Ø Επιπτώσεις στα έσοδα του προϋπολογισμού
- Ø Επιπτώσεις στις τιμές
- Ø Επιπτώσεις στην απασχόληση
- Ø Περιφερειακές επιδράσεις
- Ø Επιπτώσεις οικονομικής αστάθειας²

Επιπτώσεις στο ΑΕΠ και στο ισοζύγιο πληρωμών: Στην εξέταση και τον υπολογισμό του μεγέθους μιας χώρας παρατηρούμε ότι οι εξαγωγές αγαθών (υλικών προϊόντων ή άυλων π.χ. υπηρεσιών) παίζουν καθοριστικό ρόλο. Το τουριστικό προϊόν που προσφέρει μια χώρα δεν προσφέρεται έξω από τα σύνορα της χώρας. Όμως για τη χρήση του αλλοδαποί καταναλωτές - χρήστες

---

² Adrian Bull, Τουριστική Οικονομία, β' έκδοση, 2002, σελ. 123-128

και προστίθεται στο εθνικό εισόδημα της χώρας υποδοχής εφόσον συμπεριλαμβάνονται στο μέγεθος X του υπολογισμού του ΑΕΠ όπως το γνωρίζουμε από τη μακροοικονομική.

$$\text{ΑΕΠ} = C + I + G + (X - M)$$

C = ιδιωτικές εγχώριες καταναλωτικές δαπάνες

I = ιδιωτικές επενδυτικές δαπάνες

G = κρατικές δαπάνες (καταναλωτικές και επενδυτικές)

$(X - M)$ = η διαφορά εξαγωγών - εισαγωγών

Σ' αυτό το τελευταίο $(X - M)$ περιλαμβάνονται όλες οι πηγές που φέρνουν συνάλλαγμα από την αλλοδαπή στο X και στο M όλες οι διαρροές που διώχνουν συνάλλαγμα από τη χώρα που ζητάμε. Αυτές μπορεί να είναι όπως έχουμε πει είτε για προϊόντα είτε για υπηρεσίες, είτε για επενδύσεις, είτε άδηλοι πόροι (μεταναστευτικά εμβάσματα) ή ταξιδιωτικές δαπάνες για χρήση του τουριστικού προϊόντος μιας Χώρας.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι εφόσον η αύξηση της τουριστικής κίνησης αυξάνει το X , έχει θετικό αντίκτυπο στο ΑΕΠ και στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών εφόσον αυτό είναι $X - M$.

Ωστόσο σε μια εποχή «που το προϊόν πάει στον πελάτη» με τις σύγχρονες μεθόδους μάρκετινγκ, το τουριστικό προϊόν δεν μπορεί να πάει στον πελάτη αλλά πρέπει «να καλέσει να έρθει ο πελάτης σ' αυτό». Αυτό δημιουργεί κάποιες δυσκολίες στη δυνατότητα του τουριστικού τομέα να αποφέρει τον επιθυμητό όγκο ξένου συναλλάγματος σε μια χώρα. Η αντιμετώπιση του προβλήματος απαιτεί ανταγωνιστικό τουριστικό προϊόν, τόσο ποιοτικά όσο και τιμολογιακά.

Επιπτώσεις στις υποδομές: Τα βασικά έργα υποδομής, όπως οδικοί άξονες, αεροδρόμια, λιμάνια, σιδηροδρομικά δίκτυα ανήκουν στις γενικές υποδομές μιας οικονομίας και συμβάλλουν σ' αυτό που ονομάζουμε «οικονομικό περιβάλλον». Οι υποδομές αυτές αφορούν το σύνολο της οικονομικής

δραστηριότητας της Ελλάδος και δεν διαιρούνται σε γεωργικές, βιομηχανικές, τουριστικές κ.λ.π. Έτσι, η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα στηριγμένη στις υπάρχουσες γενικές υποδομές μπορεί να φτάσει μέχρι τα όρια που βάζει η δυναμικότητα αυτών των υποδομών. Αν ένα πρόγραμμα αύξησης των επισκέψεων και τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής μια ειδική σύγχρονη οδική πρόσβαση σ' αυτή, θα πρέπει ο αριθμός αφίξεων στην περιοχή που θα πραγματοποιηθεί να είναι τέτοιος ώστε να αποσβεσθεί το κόστος κατασκευής της υποδομής.

Η άποψη που επικρατούσε στα πρώτα χρόνια εμφάνισης του τουρισμού στη χώρα μας είναι ότι αυτός δεν απαιτεί σοβαρές επενδύσεις σε υποδομές και χρησιμοποιεί απλά τις υφιστάμενες υποδομές έχει ξεπεραστεί, γιατί βάζει φραγμούς και όρια στην ανάπτυξη του. Η σύγχρονη ανάπτυξη του τουρισμού απαιτεί επενδύσεις σε υποδομές γενικές αλλά και ειδικές όπως ξενοδοχειακές μονάδες, οργανωμένες τουριστικές περιοχές κ.λ.π. Οι επενδύσεις σε γενικές και ειδικές υποδομές όμως στηρίζουν πολλούς κλάδους της οικονομίας π.χ. συγκοινωνίες, κατασκευές, ευχερή διακίνηση προϊόντων, δημιουργία θέσεων απασχόλησης κ.λπ. Όλα αυτά δημιουργούν αυξημένο εθνικό προϊόν και εισοδήματα για τους κατοίκους προστιθέμενο μ' εκείνο του αυξημένου τουριστικού τομέα.

Το αυξημένο εισόδημα όμως δίνει τη δυνατότητα στους κατοίκους για αυξημένη αποταμίευση και κατά συνέπεια αυξημένη περαιτέρω δυνατότητα επενδύσεων και μπαίνει έτσι σε κίνηση μια πολλαπλασιαστική οικονομική διαδικασία με σαφώς ευεργετικά αποτελέσματα.

Επιπτώσεις στα έσοδα του προϋπολογισμού

Η τουριστική ανάπτυξη, όπως έχουμε πει, δημιουργεί αύξηση εισοδημάτων. Τα αυξημένα εισοδήματα είναι επόμενο να συμβάλλουν με μεγαλύτερη φορολογία στα κρατικά έσοδα και λόγω των νέων εισοδημάτων που δημιουργούνται και λόγω των αυξημένων παλαιών που προφανώς έχουν και μεγαλύτερο συντελεστή φόρου.

Η αυξημένη ζήτηση γης στους αναπτυσσόμενους τουριστικά τόπους, ανεβάζει τις τιμές σε «άγονες» πολλές φορές περιοχές, με αποτέλεσμα να αυξάνεται θεαματικά και η φορολογία μεταβιβάσεων με τις ανάλογες θετικές

επιπτώσεις στα κρατικά έσοδα. Γενικότερα, κάθε μορφή ανάπτυξης αυξάνει τον κύκλο συναλλαγών μιας οικονομίας και την προστιθέμενη αξία, με επακόλουθο την αύξηση των φορολογικών εσόδων για τον κρατικό προϋπολογισμό. Ο κανόνας αυτός ισχύει προφανώς και για την οικονομική μεγέθυνση που οφείλεται στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Επίπτωση στις τιμές: Μπορούμε να θεωρήσουμε εδώ ότι το μέρος του εισοδήματος που κρατούν στα χέρια τους οι ταξιδιώτες που είναι διαθέσιμο για κατανάλωση. Τα ταξίδια και ειδικότερα τα παραθεριστικά ταξίδια αναψυχής εξακολουθούν να είναι στην κατηγορία των αγαθών δεύτερης ανάγκης εφόσον τα άτομα έχουν καλυμμένες τις βιοτικές ανάγκες πρώτης κατηγορίας.

Το διαθέσιμο για τα ταξίδια αυτά εισόδημα, δαπανάται ολόκληρο κατά την περίοδο του ταξιδιού. Στην περίπτωση αυτή, οι επαγγελματίες και οι επιχειρήσεις μιας τουριστικής περιοχής, με στόχο να έχουν κατά την τρέχουσα περίοδο την υψηλότερη δυνατή απόδοση, τιμολογούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους πολλές φορές σε υψηλότερα επίπεδα, αναγκάζοντας έτσι και τους τοπικούς κατοίκους να πληρώνουν σε αυξημένες τιμές.

Επιπτώσεις στην απασχόληση: Η ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας επηρεάζει και την εργασία. Ο τουρισμός γενικότερα ως τομέας έντασης εργασίας δημιουργεί συχνά πολλές θέσεις απασχόλησης. Η αυξημένη ζήτηση εργασίας δημιουργεί εισοδήματα, μειώνει την ανεργία και ανάλογα με το βαθμό ανεργίας ανεβάζει τους μισθούς και τα ημερομίσθια.

Στην περίπτωση όπου η ανεργία κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα η αύξηση των μισθών θα είναι οριακή γιατί υπάρχουν πολλοί άνεργοι για να προσφέρουν την εργασία τους στα επίπεδα των τρεχουσών αμοιβών. Όμως σε περίπτωση που η διαθέσιμοι προσφορά εργασίας είναι περιορισμένοι γιατί δεν υπάρχει σοβαρή ανεργία, τότε οι εργατικές αμοιβές θα αυξηθούν αισθητά.

Ο χαρακτήρας του τουρισμού ωστόσο είναι κατά κανόνα εποχιακός και εποχιακά είναι και τα χαρακτηριστικά των διακυμάνσεων αυτής της μορφής απασχόλησης. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η επίδραση του τουρισμού στην αυτοαπασχόληση. Οικογενειακές τουριστικές μονάδες, εμπορικά καταστήματα τουριστικών ειδών αλλά και άλλων εμπορικών προϊόντων, κέντρα φαγητού και

διασκέδασης κ.λ.π.

Πολλές φορές οι εποχικότητα του τουρισμού οδηγεί στην ανάγκη συμπληρωματικότητας της απασχόλησης. Π.χ. τους θερινούς μήνες τουριστική απασχόληση και τους χειμερινούς γεωργική, με στόχο αλλά και αποτέλεσμα την αύξηση των οικογενειακών εισοδημάτων.

Περιφερειακές επιδράσεις: Η αναγκαιότητα να αναφερθούμε στις επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού, πέραν από την εθνική οικονομία συνολικά, στις επιμέρους περιφερειακές οικονομίες, προέρχεται από την επιθυμία να κατανοηθεί καλύτερα ο τρόπος με τον οποίο ο τουρισμός επηρεάζει και επηρεάζεται από μια οικονομία.

Σε γενικές γραμμές ο τουρισμός εξετάζεται σε σχέση με τις επιπτώσεις του σε κάποια προκαθορισμένη γεωγραφική περιοχή που αποτελεί την περιφέρεια τουριστικής οικονομικής επίδρασης. Μια τέτοια γεωγραφική περιοχή όταν ορίζεται με βάση τα διοικητικά της όρια, π.χ. Νομός Λάρισας, μπορεί να μην συγκροτεί απόλυτά μια περιοχή τουριστικής επίδρασης. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι οικονομικές επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού υπολογίζονται καλύτερα σε τοπικό - δημοτικό επίπεδο, τότε η γενικευμένη τουριστική ανάπτυξη σ' αυτές δυσκολεύεται από το γεγονός ότι τα γενικά αναπτυξιακά προγράμματα καταρτίζονται σε κέντρα που «απέχουν» από την τοπική οικονομία και δίνουν ίσως προτεραιότητα σε άλλους τομείς.

Η διοίκηση και η κατασκευή των υποδομών, η προσφορά δημοσίων αγαθών (υγεία, συγκοινωνίες κ.λ.π.) για την στήριξη της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής είναι υπόθεση ενός διοικητικού κέντρου περισσότερο υψηλόβαθμου (Νομαρχίας, Περιφέρειας, Υπουργείου) και δεν επηρεάζεται από την τοπική κοινωνία - έστω από μια Δημαρχία.

Πάντως οι τοπικές περιοχές που παρουσιάζουν μέχρι τώρα τουριστική ανάπτυξη σε εναλλακτικούς κλάδους είναι εκείνες που διαθέτουν τα φυσικά, περιβαντολοντικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά που τις κάνουν ελκυστικές και οι ταξιδιώτες τις επιζητούν από μόνοι τους. Τα αυθόρμητα τουριστικά ρεύματα και οι ταξιδιωτικές επισκέψεις σε τέτοιες περιοχές συνέβαλλαν μέχρι τώρα και συνεχίζουν να συμβάλουν στην ενίσχυση της ανάπτυξης και της οικονομικής επιβίωσης γεωγραφικών περιοχών αποβιομηχανισμένων,

γεωγραφικά απομονωμένων, ορεινών ή με υποβαθμισμένο αγροτικό τομέα.

Η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού σ' αυτές τις περιοχές δημιουργεί εισοδήματα, απασχόληση επενδύσεις διεύρυνε την παραγωγική βάση της τοπικής οικονομία, με αποτέλεσμα να ανακοπούν φαινόμενα μετανάστευσης και αστυφιλίας και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής και να επηρεασθεί έτσι και το κεντρικό διοικητικό σύστημα να ενδιαφερθεί περαιτέρω γι' αυτές³.

1.3 ΚΥΡΙΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ανάπτυξη του τουρισμού φαίνεται να στηρίζεται σε πολύ περιορισμένο βαθμό στην προσέλκυση τουριστών από την εγχώρια αγορά. Το 76% του συνόλου των τουριστικών διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία το 2003 ήταν διανυκτερεύσεις από ξένους (μη κατοίκους) τουρίστες, έναντι μόνο 24% του εσωτερικού τουρισμού. Αντιθέτως, στις αναπτυσσόμενες τουριστικά χώρες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία, ο εσωτερικός τουρισμός αποτελεί το πιο σημαντικό μέρος της δραστηριότητας του τουριστικού τομέα. Αλλά και σε χώρες που βρίσκονται σε χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης από την Ελλάδα, όπως η Πορτογαλία και η Τουρκία, η τουριστική αγορά βασίζεται σε μεγαλύτερη έκταση στην εγχώρια ζήτηση από ό,τι στην Ελλάδα.

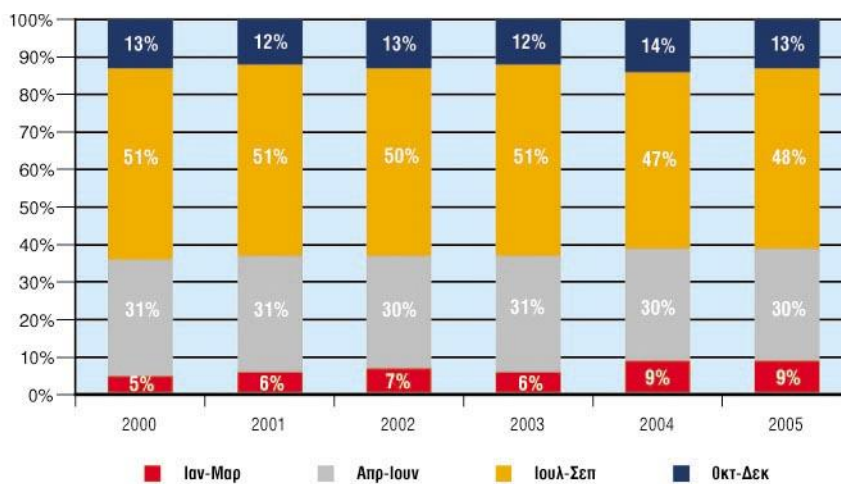
Αυτή η σχετικά χαμηλή προσέλκυση τουριστών από την εγχώρια αγορά, τη στιγμή που η δαπάνη των κατοίκων για τουρισμό στο εξωτερικό ανέρχεται ήδη στα ευρώ 2,5 δισ., το 2005, περιορίζει την ανάπτυξη του κλάδου και έχει επιπτώσεις στη βιωσιμότητα των τουριστικών επιχειρήσεων και στην ανάπτυξη της ελληνικής περιφέρειας. Απαιτείται επομένως από τις τουριστικές επιχειρήσεις πολιτική προσελκύσεως και των εγχώριων τουριστών και όχι μόνο των ξένων, ιδιαίτερα με την προσφορά ελκυστικών τουριστικών πακέτων για προορισμούς εντός της χώρας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

---

³ Παπαβασιλείου Βαΐα, Τουρισμός - Στρατηγική Ανάπτυξης Τουριστικού Προϊόντος στην Ελλάδα, Ιανουάριος 2006, σελ. 44-46

Για παράδειγμα, η εγχώρια αγορά μπορεί κάλλιστα να συμβάλει στην επέκταση της τουριστικής περιόδου σε περιοχές παραθεριστικού τουρισμού με την προσφορά ελκυστικών πακέτων διακοπών, έστω και ολιγοήμερων, κατά τους μήνες Απρίλιο-Ιούνιο και Οκτώβριο-Νοέμβριο.

Ο ελληνικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα. Ο μεγάλος όγκος των αφίξεων ξένων τουριστών το 50% περίπου, πραγματοποιείται κατά το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, ενώ κατά το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου πραγματοποιείται το 30% περίπου των αφίξεων.

Πηγή: Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)

Έντονη είναι και η εποχικότητα της ταξιδιωτικής δαπάνης των μη κατοίκων. Άνω του 55% των συνολικών εισπράξεων πραγματοποιείται στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου και το 25% στο τρίμηνο Μαρτίου - Ιουνίου. Οι εισπράξεις κατά το πρώτο τρίμηνο περιορίζονταν στο 6% το 2005 (2000: 14,7%) και στο τέταρτο τρίμηνο στο 11,5% (2000: 20,8%).

Πίνακας 1. Εκατοστιαία κατανομή των ταξιδιωτικών εισπράξεων ανά τρίμηνο

Τρίμ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1ο	11,1	13,0	11,8	14,1	14,4	14,7	17,4	13,6	5,3	6,0	6,0
2ο	29,1	25,3	25,5	23,1	26,2	25,3	23,7	25,8	26,0	24,2	24,3
3ο	41,7	42,4	43,3	43,4	39,1	39,2	39,0	47,0	53,9	55,8	58,2
4ο	18,1	19,3	19,4	19,4	20,3	20,8	19,9	13,6	14,8	14,0	11,5

	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Έρευνα Συνόρων για την ταξιδιωτική δαπάνη, Οικονομικό Δελτίο

Ήδη από πολλές πλευρές παρατηρείται ότι το έντονα εποχικό υπόδειγμα αναπτύξεως του ελληνικού τουρισμού με την εξειδίκευσή του στον παραθεριστικό τουρισμό έχει εξαντλήσει τα περιθώρια ικανοποιητικής αναπτύξεώς του. «Η εποχή που η Ελλάδα προσέφερε μόνον ήλιο, θάλασσα και όμορφες παραλίες τους τρεις καλοκαιρινούς μήνες έχει περάσει». Η είσοδος στην τουριστική αγορά νέων χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, της Βαλκανικής και της Βόρειας Αφρικής, οι οποίες προσφέρουν παραπλήσιο τουριστικό προϊόν με τη χώρα μας σε χαμηλότερες τιμές, είναι ο βασικός λόγος που η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια αυξανόμενη υποβάθμιση της ανταγωνιστικής της θέσεως στον τομέα του καλοκαιρινού τουρισμού.

Εξάλλου, η έντονη εποχικότητα αποτελεί βασικό παράγοντα που επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών επιχειρήσεων. Στο βαθμό που οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν έχουν κατορθώσει, με τις κατάλληλες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, να επεκτείνουν την τουριστική περίοδο σε περισσότερους από 3-4 μήνες, ενώ σε άλλες χώρες αυτό έχει επιτευχθεί, οι δυνατότητες της ελληνικής επιχειρήσεως να ανταγωνισθεί αποτελεσματικά τις επιχειρήσεις των ανταγωνιστριών χωρών περιορίζονται.

Ως εκ τούτου, καθίσταται αναγκαία η διαφοροποίηση και ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος της χώρας, ώστε να επιτευχθεί το βέλτιστο επίπεδο προσφερομένης υπηρεσίας και τιμολογήσεως και σημαντική επέκταση της τουριστικής περιόδου. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας για την αναβάθμιση της ποιότητας και της ποικιλίας των παρεχομένων υπηρεσιών περιορίζοντας την επίπτωση από τις ανταγωνιστικές τιμές των γειτονικών χωρών. Η Ελλάδα θα πρέπει να αυξήσει τη συνεισφορά του τουριστικού τομέα στο ΑΕΠ, προσελκύοντας τουρίστες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Δυνατότητες αναπτύξεως σε δωδεκάμηνη βάση υπάρχουν με στήριγμα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας:

- ▼ Ένα μεγάλο μέρος των ξενοδοχειακών και άλλων εγκαταστάσεων μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στις περιόδους εκτός της

καλοκαιρινής, προσφέροντας εμπλουτισμένα με πρόσθετες υπηρεσίες τουριστικά πακέτα σε σχετικά χαμηλές τιμές.

- ✓ Υπάρχουν πολλές περιοχές της Ελλάδος οι οποίες είναι ιδανικές για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε δωδεκάμηνη βάση, όπως αναλύεται στη συνέχεια. Ο παράγοντας που περιορίζει την εκμετάλλευση αυτών των δυνατοτήτων είναι η έλλειψη της αναγκαίας επιχειρηματικότητας.

Η δυνατότητα της τυπικής ελληνικής τουριστικής επιχειρήσεως, όπως λειτουργεί μέχρι σήμερα, για προσφορά ελκυστικών τουριστικών πακέτων σε όλη τη διάρκεια του έτους και σε ικανοποιητικούς συνδυασμούς ποιότητας – τιμής καθώς και η κατάλληλη προβολή αυτών των πακέτων ή/και η ανάπτυξη των αναγκαίων πρωτοβουλιών και ενεργειών για αύξηση της τουριστικής ζήτησεως, είναι περιορισμένη.

Τέλος, οι ξένοι τουρίστες προέρχονται στη συντριπτική πλειοψηφία από λίγες μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της Τραπέζης της Ελλάδος το 40% των ταξιδιωτικών εισπράξεων της Ελλάδος από ξένους κατοίκους στην τριετία 2003-2005 προήλθε μόνο από τη Γερμανία (21%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (19%). Ένα πρόσθετο 30% περίπου προήλθε από τις υπόλοιπες χώρες μέλη της ΕΕ-15 (Ιταλία 7,6%, Γαλλία 5,7%, Ολλανδία 4,0%, Αυστρία 3,2%, Βέλγιο 2,6%, Σουηδία 1,8%). Από τις χώρες εκτός της ΕΕ-15 οι ΗΠΑ συνέβαλαν κατά 6,2% το 2005, έναντι 4,5% το 2003. Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια αυξήσεως των εισπράξεων από αυτή την πηγή, ιδιαιτέρως με την ανάπτυξη του τουρισμού και εκτός της καλοκαιρινής περιόδου. Η Ελβετία συνέβαλε με ένα ποσοστό της τάξεως του 2,0% το 2005, από 3,5% το 2003. Οι νέες χώρες της ΕΕ-25 μαζί με τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία συνέβαλαν κατά 9,8% το 2005, από 7,5% το 2004, ενώ υπάρχουν μεγάλα περιθώρια αυξήσεως της συμβολής τους κατά τα επόμενα έτη, καθώς το επίπεδο και ο ρυθμός αναπτύξεως των οικονομιών τους αυξάνουν με γρήγορο ρυθμό.

Τέλος, η Ρωσία, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Ιαπωνία και η Κίνα συμβάλλουν σήμερα ελάχιστα (περίπου 1% εκάστη) στις ταξιδιωτικές εισπράξεις της Ελλάδος, αλλά η χώρα μας έχει μεγάλες δυνατότητες να αυξήσει σημαντικά την προσέλκυση τουριστών από αυτές τις χώρες, καθώς

και από άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας. Γενικά, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια διευρύνσεως της αγοράς στην προσέλκυση τουριστών στην Ελλάδα, η εκμετάλλευση των οποίων μπορεί να γίνει δυνατή με την προσφορά κατάλληλων τουριστικών πακέτων σε συνδυασμό με τις αναγκαίες διακρατικές συμφωνίες (π.χ. για την ανάπτυξη μεταφορικών διασυνδέσεων) όπου αυτό είναι αναγκαίο.

1.4 ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα μη-εποικοδομητικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού οφείλονται, μεταξύ άλλων, στα εξής:

Στην *έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και στρατηγικής αναπτύξεως* του τουρισμού. Η ουσιαστική ανυπαρξία του αναγκαίου χωροταξικού σχεδιασμού και η μεγάλη αστάθεια του ισχύοντος πλαισίου χωροθετήσεως των τουριστικών μονάδων, καθώς και η αδυναμία συστηματικής εφαρμογής, μίας καλά σχεδιασμένης στρατηγικής αναπτύξεως του τουρισμού, εμποδίζουν την ανάπτυξη στην Ελλάδα σύγχρονων τουριστικών εγκαταστάσεων από μεγάλες εξειδικευμένες επιχειρήσεις με διεθνή παρουσία και αναγνωρισιμότητα. Επίσης, οι προσπάθειες οργανώσεως της προσφοράς του τουριστικού προϊόντος της χώρας από εξειδικευμένες επιχειρήσεις (οργανωμένες παραλίες, οργανωμένες μαρίνες, τουριστικά θέρετρα κ.ά.), που προωθούνται σήμερα με μεγάλη καθυστέρηση, αντιμετωπίζουν αντιδράσεις. Όλοι αποδέχονται την ανάγκη επεκτάσεως της τουριστικής περιόδου, αλλά αντιδρούν ή παρεμβάλλουν εμπόδια στη δημιουργία μεγάλων τουριστικών επιχειρήσεων και στην οργάνωση του τουριστικού προϊόντος, που είναι οι μόνοι μηχανισμοί οι οποίοι μπορούν να αυξήσουν την προσφορά ευρείας σειράς τουριστικών υπηρεσιών και να προσελκύσουν στην Ελλάδα επισκέπτες σε δωδεκάμηνη βάση.

Για αυτόν τον λόγο, οι επενδύσεις για την προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού διαμορφώνονται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Στη στήριξη της αναπτύξεως, κατά κύριο λόγο, της μικρομεσαίας τουριστικής επιχειρήσεως

οικογενειακού τύπου, με ταυτόχρονη παρεμβολή εμποδίων έναντι των μεγάλων τουριστικών επενδύσεων και επιχειρήσεων.

Οι τελευταίες εμποδίζονται με την προβολή του κινδύνου υποβαθμίσεως του φυσικού περιβάλλοντος ή με την παρεμβολή περίπλοκων και χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών. Αντίθετα, η εμμονή στη μονομερή και αυτόνομη ανάπτυξη μιας πληθώρας οικογενειακών τουριστικών μονάδων με χαμηλή ή ανύπαρκτη εξειδίκευση στο σύγχρονο επιχειρηματικό-τουριστικό τομέα, συνεπάγεται εξειδίκευση στην προσέλκυση μόνο παραθεριστών τουριστών τους καλοκαιρινούς μήνες και μάλιστα τουριστών σχετικά χαμηλής αγοραστικής δύναμης. Όπως τονίστηκε, η δυνατότητα προσφοράς από αυτές τις μονάδες τουριστικών υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και σε περιόδους εκτός της καλοκαιρινής παραθεριστικής περιόδου είναι περιορισμένη. Η συνεχής δε ανάπτυξη νέων μονάδων αυτού του τύπου δημιουργεί συνθήκες καταστροφικού ανταγωνισμού σε πολλές περιοχές, ενώ η παντελής έλλειψη διαπραγματευτικής δύναμης τις καθιστά ευάλωτες στην εκμετάλλευσή τους από τις μεγάλες διεθνείς επιχειρήσεις διοργανώσεως ταξιδίων (tour operators).

Στη στήριξη κατά το παρελθόν της ανεγέρσεως ξενοδοχειακών μονάδων με υψηλές επενδυτικές επιχορηγήσεις, με μη ικανοποιητική διαχείριση αυτών των επιχορηγήσεων, και στο πρόβλημα της μαζικής ανεγέρσεως αυθαίρετων τουριστικών καταλυμάτων και ξενοδοχειακών μονάδων σε πολλούς ξενοδοχειακούς προορισμούς, τα οποία η πολιτεία αναγκάστηκε στη συνέχεια να νομιμοποιήσει.

Οι πρακτικές άναρχης δόμησης που παρατηρούνται σε πολλές τουριστικές περιοχές, χωρίς την εξασφάλιση της αναγκαίας υποδομής, υποβαθμίζουν τις συνθήκες διαβιώσεως στις περιοχές αυτές, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της τουριστικής αιχμής και δημιουργούν συνθήκες κακοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος, η διαφύλαξη και ανάπτυξη του οποίου αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη της τουριστικής επιχειρήσεως. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η ανεξέλεγκτη δόμηση πλησίον αρχαιολογικών χώρων, καθώς και σε προστατευόμενες περιοχές, η εγκατάλειψη ή η καταστροφή σημαντικών μνημείων της νεώτερης ιστορίας μας, οι βίαιες επεμβάσεις σε περιοχές εξαιρετικού κάλλους έστω και αν πολλές από αυτές

έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Νατούρα 2000, οι ελλείψεις σε χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων και γενικά η μη-ικανοποιητική διαχείριση των απορριμμάτων σε πολλές τουριστικές περιοχές, οι ελλείψεις σε οδικούς άξονες και σε χώρους σταθμεύσεως μέσα στις πόλεις, κ.ά. Η αξία των ελληνικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων (του φυσικού περιβάλλοντος και των ιστορικών μνημείων) είναι πράγματι πολύ μεγάλη και μπορεί να αυξάνει με την πάροδο του χρόνου, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι ο τρόπος εκμεταλλεύσεώς τους δεν τα βλάπτει και δεν τα καταστρέφει. Αυτή η προϋπόθεση δε φαίνεται να εξασφαλίζεται πάντοτε, αφού η ανάπτυξη του τουρισμού πραγματοποιείται με τρόπο που σε πολλές περιπτώσεις οδηγεί σε ουσιαστική απαξίωση του περιβάλλοντος και σε περιορισμό της δυνατότητας περαιτέρω αναπτύξεως.

Στην τάση των τουριστικών επιχειρήσεων να μεταθέτουν την κύρια ευθύνη για την προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στο κράτος. Στην Ελλάδα η επιχειρηματική λειτουργία φαίνεται να περιορίζεται στην ανέγερση των τουριστικών εγκαταστάσεων (συνήθως με κρατική επιχορήγηση), ενώ η πολιτική προσελκύσεως τουριστών φαίνεται να θεωρείται από πολλές πλευρές ως κρατική αρμοδιότητα⁴.

Το κράτος θεωρήθηκε ως ο κύριος υπεύθυνος για τη μη ικανοποιητική ανάπτυξη του τουρισμού στη δεκαετία του 2000, παρά το γεγονός ότι κατά την περίοδο αυτή πραγματοποίησε ένα τεράστιο όγκο επενδύσεων σε τουριστικές υποδομές και διοργάνωσε τους πιο επιτυχείς Ολυμπιακούς Αγώνες με τεράστια προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στο εξωτερικό. Την επένδυση και την προβολή αυτή δεν την εκμεταλλεύτηκαν οι επιχειρήσεις του κλάδου κατά το ολυμπιακό έτος 2004 λόγω, προφανώς, επιχειρηματικών αστοχιών. Αντίθετα, προσάρμοσαν την πολιτική τους το 2005-2006 με ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση της επιχειρήσεως για δραστηριοποίηση στον τομέα του τουρισμού συμπεριλαμβάνει και την υποχρέωση προσελκύσεως πελατών και εξασφάλισης της βιωσιμότητας και της αναπτυξιακής της δυναμικής. Η συνδρομή του κράτους σε αυτή τη διαδικασία είναι μεν αναγκαία (αφού ο τουρισμός είναι προϊόν με εθνική σημασία και σε πολλές περιπτώσεις απαιτούνται διακρατικές συμφωνίες και άλλες

---

⁴ www.sete.gr/?pid=66&nid=63 - 35k -

διευκολύνσεις), αλλά δεν μπορεί να υπεισέρχεται στην προσέλκυση πελατών σε επίπεδο επιχειρήσεως.

Συμπερασματικά, η σχετικά περιορισμένη παρουσία της σύγχρονης επιχειρηματικότητας στον ελληνικό τουρισμό στέρησε στη χώρα τη δυνατότητα να δημιουργήσει έγκαιρα τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη όχι μόνο του εποχιακού καλοκαιρινού τουρισμού αλλά και των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, τις οποίες έχει κάθε δυνατότητα να αναπτύξει. Αυτές οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού μπορεί να δώσουν τη δυνατότητα στην Ελλάδα να επεκτείνει ουσιαστικά την τουριστική περίοδο και να αυξήσει την αποδοτικότητα των τουριστικών της εκμεταλλεύσεων.

Στις μη ικανοποιητικές εξελίξεις στο γενικότερο ανταγωνιστικό πλαίσιο της ελληνικής οικονομίας. Στην Ελλάδα η σημασία που δίδεται στην ανταγωνιστικότητα των κλάδων που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα (αγαθά και υπηρεσίες) είναι παραδοσιακά περιορισμένη. Παρά τη συνεχή αναφορά στη σπουδαιότητα της ανταγωνιστικότητας, στην πραγματικότητα οι προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής τη θέτουν σε δεύτερη μοίρα.

Η ανταγωνιστικότητα του γενικότερου οικονομικού περιβάλλοντος, στο πλαίσιο του οποίου αναπτύσσεται η δραστηριότητα των κλάδων της οικονομίας που είναι εκτεθειμένοι στο διεθνή ανταγωνισμό, προσδιορίζεται από:

- την εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε σύγκριση με τις ανταγωνίστριες χώρες,
- την οικονομική και κοινωνική υποδομή και
- την οικονομική πολιτική και το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας.

Όσον αφορά τους παράγοντες (β) και (γ), τα τελευταία έτη έχει υπάρξει σημαντική βελτίωση που συμβάλλει στην ανάπτυξη του τουρισμού. Όμως, η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας με βάση το κόστος εργασίας χειροτερεύει και αυτό έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη του τουρισμού.

1.5 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος της κάθε χώρας είναι συνάρτηση της ποιότητας της προσφοράς σε σχέση με την τιμή αυτού του προϊόντος. Η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά υψηλού επιπέδου στον βαθμό που εξαρτάται από τις φυσικές ομορφιές και την ιστορική κληρονομιά της χώρας⁵.

Το προϊόν αυτό θα πρέπει να γίνει γνωστό και να προσφερθεί με κατάλληλο τρόπο στους ξένους τουρίστες, πράγμα που εξαρτάται από την εγχώρια επιχειρηματικότητα. Επιπλέον, το τουριστικό προϊόν συμπεριλαμβάνει, εκτός των ανωτέρω, ξενοδοχειακές, επισιτιστικές και μεταφορικές υπηρεσίες, καθώς και υπηρεσίες πρακτορεύσεως (tour operators), ξεναγήσεως, διασκεδάσεως και αναπαύσεως, που και πάλι προσφέρονται από εξειδικευμένες εγχώριες επιχειρήσεις ή οικογενειακές εκμεταλλεύσεις. Η ποιότητα των υπηρεσιών αυτής της δεύτερης κατηγορίας, σε σύγκριση με την τιμή στην οποία προσφέρονται, είναι αυτή που αμφισβητείται στην Ελλάδα.

Τέλος, το τουριστικό προϊόν εξαρτάται και από το επίπεδο της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής της χώρας, χωρίς την οποία η τουριστική αξιοποίηση πολλών περιοχών είναι ουσιαστικά αδύνατη. Τα στοιχεία εξειδικευμένων οργανισμών για τη συγκριτική μέτρηση του κόστους ζωής σε διάφορες πόλεις του κόσμου δείχνουν ότι η Αθήνα κατατάσσεται μεταξύ των χωρών με τις χαμηλότερες τιμές σε σχέση με την ποιότητα των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών. Για παράδειγμα, σύμφωνα με έρευνα της διεθνούς εταιρίας συμβούλων Mercer Human Resource Consulting που πραγματοποιείται τον Μάρτιο κάθε έτους, η Αθήνα κατατάσσεται το 2006 στην 59η θέση ως προς το κόστος ζωής μεταξύ 144 πόλεων.

Σε κάθε περίπτωση, η τιμή του τουριστικού προϊόντος θα πρέπει να εξασφαλίζει αφενός την κάλυψη του κόστους παραγωγής του και αφετέρου την ικανοποιητική απόδοση για τους μετόχους της τουριστικής επιχειρήσεως. Το μέσο κόστος παραγωγής σε ετήσια βάση επηρεάζεται όπως προαναφέρθηκε, από τον αριθμό των ημερών κατά τις οποίες η τουριστική επιχείρηση είναι εκτός λειτουργίας ή υπολειτουργεί. Επομένως, όταν οι περισσότερες

---

⁵ www.sete.gr/?pid=66&nid=63 - 35k -

τουριστικές επιχειρήσεις στους παραθεριστικούς προορισμούς λειτουργούν ουσιαστικά μόνο τρεις μήνες, είναι επόμενο η τιμή του προϊόντος σε αυτό το τρίμηνο να προσδιορίζεται σε επίπεδο που να καλύπτει το κόστος της επιχειρήσεως για ολόκληρο το έτος.

Δεύτερο, η τουριστική επιχείρηση είναι σε σημαντικό βαθμό εντάσεως εργασίας και μάλιστα εξειδικευμένης εργασίας. Όταν, επομένως, το κόστος εργασίας αυξάνεται στη χώρα μας με ταχύτερο ρυθμό από ό,τι στις άλλες χώρες και μάλιστα σε περιόδους ανατιμήςσεως του Ευρώ (ιδιαίτερα έναντι των νομισμάτων των γειτονικών χωρών που μας ανταγωνίζονται στον παραθεριστικό τουρισμό), τότε η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής τουριστικής επιχειρήσεως επιβαρύνεται. Όταν δε η τουριστική δραστηριότητα επικεντρώνεται σε πολλές περιοχές για λίγους μήνες (Ιούλιο-Αύγουστο), η εξασφάλιση της πραγματικά εξειδικευμένης εργασίας που απαιτείται μόνο για 2-3 μήνες συνεπάγεται κατακόρυφη αύξηση του κόστους της. Το χειρότερο είναι ότι σε πολλές περιπτώσεις πληρώνεται ακριβά η εξειδικευμένη εργασία σε τουριστική επιχείρηση η οποία, όμως, παρέχεται από εργαζόμενους που δεν έχουν τα ουσιαστικά προσόντα που απαιτούνται για την εκτέλεση αυτής της εργασίας. Έτσι, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξάνεται δυσανάλογα.

Η προσπάθεια καλύψεως αυτού του κόστους με αύξηση της τιμής της προσφερόμενης υπηρεσίας δημιουργεί αναπόφευκτα προβλήματα ανταγωνιστικότητας για το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Η χαμηλή αποδοτικότητα της οικογενειακής τουριστικής εκμεταλλεύσεως οδηγεί συνήθως σε χαμηλές επενδύσεις εκσυγχρονισμού και επεκτάσεως και σε αποφυγή χρησιμοποίησεως του αναγκαίου εξειδικευμένου προσωπικού του οποίου το κόστος είναι σχετικά υψηλό.

Η λειτουργία της επιχειρήσεως στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στα μέλη της οικογένειας ή σε μη εγγεγραμμένους μετανάστες, που ασχολούνται με την τουριστική επιχείρηση μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες, με συνέπεια την περαιτέρω σταδιακή υποβάθμιση των υπηρεσιών και νέες απώλειες ανταγωνιστικότητας. Η διαδικασία αυτή επιταχύνεται με την είσοδο και ανάπτυξη και στην Ελλάδα των μεγάλων αλυσίδων ξενοδοχειακών μονάδων που εξαπλώνονται ήδη με γρήγορο ρυθμό στις κύριες τουριστικές περιοχές της

χώρας, διαδικασία που μακροχρόνια θα έχει θετικές επιπτώσεις στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.

Σε αυτό το περιβάλλον οι μικρομεσαίες τουριστικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σοβαρές πιέσεις όχι μόνο για διαφοροποίηση του προϊόντος/υπηρεσιών που προσφέρουν, αλλά και για τη σημαντική αναβάθμιση της επιχειρηματικής τους λειτουργίας. Μέσω της νέας τεχνολογίας και με την αποτελεσματική χρήση του διαδικτύου, οι μικρομεσαίες τουριστικές επιχειρήσεις μπορούν ακόμα να αυξήσουν τις δυνατότητες αποδοτικής λειτουργίας τους με κατάλληλη προσφορά, προώθηση και διαφήμιση των υπηρεσιών και των προϊόντων τους και με εξασφάλιση της ικανοποίησης των πελατών, οι οποίοι μπορεί να καταστούν οι καλύτεροι διαφημιστές τους. Επιπλέον, παρατηρούνται σήμερα έντονες πιέσεις για συγχωνεύσεις και εξαγορές και στον τουριστικό κλάδο. Η αύξηση του μεγέθους και η ουσιαστική βελτίωση της οργανωτικής δομής των τουριστικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι απόλυτα αναγκαία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Ωστόσο και η μικρή επιχείρηση έχει ρόλο να παίξει και υπάρχουν μικρές επιχειρήσεις που έχουν σταθερή και καλή πελατεία είτε δουλεύουν το καλοκαίρι είτε δουλεύουν όλο το χρόνο.

Ο βαθμός αναπτύξεως της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής της χώρας αποτελεί έναν από τους σπουδαιότερους παράγοντες για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού τομέα. Ειδικότερα, η ανάπτυξη της υποδομής στις μεταφορές, όπου συμπεριλαμβάνονται το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, τα λιμάνια, οι μαρίνες και οι ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες, τα αεροδρόμια και οι αεροπορικές συγκοινωνίες (εγχώριες και διεθνείς), αποτελεί προϋπόθεση για την ανάδειξη συγκεκριμένων περιοχών της χώρας σε αξιόλογους τουριστικούς προορισμούς. Στον τομέα αυτό έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος τα τελευταία χρόνια, ενώ με την ολοκλήρωση του Γ' ΚΠΣ στο τέλος του 2008 θα παραδοθούν προς χρήση και μία σειρά νέων σημαντικών έργων υποδομής που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της χώρας και του τουρισμού ειδικότερα. Ωστόσο, οι ανάγκες για νέα έργα ή για δραστική βελτίωση των παλαιών παραμένουν μεγάλες και πολλές από αυτές θα γίνει προσπάθεια να αντιμετωπιστούν με το Δ' ΚΠΣ που τέθηκε σε εφαρμογή από το 2007-2013.

Ειδικότερα, η ανάπτυξη των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών αποκτά ολοένα και περισσότερη σημασία για τον τουρισμό των νησιών και άλλων περιοχών της Ελλάδος. Ανάλογη είναι και η σημασία των εγχώριων αεροπορικών μεταφορών που εξυπηρετούν πολλούς τουριστικούς προορισμούς ιδιαίτερα στα νησιά, όπου η ανάγκη για τη δημιουργία κατάλληλων αεροδιαδρόμων και διευκολύνσεων για την προσέλκυση ακόμα και απευθείας πτήσεων charters και τακτικών γραμμών από το εξωτερικό, κυρίως κατά τους μήνες αιχμής, γίνεται ολοένα και πιο πιεστική. Η υποδομή στις τηλεπικοινωνίες παίζει επίσης σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού και έχει αναπτυχθεί σημαντικά στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Ίσως το πιο δύσκολο πρόβλημα προκύπτει, όπως προαναφέρθηκε, από την απουσία ενός καλά αξιόπιστου χωροταξικού σχεδίου και κτηματολογίου που θα μπορούσαν να δώσουν μεγάλη ώθηση στις τουριστικές επενδύσεις και στον περαιτέρω εκσυγχρονισμό των τουριστικών εγκαταστάσεων.

Οι προοπτικές δυναμικής αναπτύξεως του τουρισμού στην Ελλάδα παραμένουν εξαιρετικά ευνοϊκές ιδιαίτερα μετά την απόλυτα επιτυχή διοργάνωση και διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, που συνέβαλαν αφενός στη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής της χώρας, στην ουσιαστική αναβάθμιση των τουριστικών εγκαταστάσεων και αφετέρου στην ανεπανάληπτη αύξηση της αναγνωρισιμότητας της χώρας μας σε παγκόσμιο επίπεδο και της προοπτικής για σημαντική αύξηση της ζήτησεως τουριστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα κατά τα επόμενα έτη.

Η περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα απαιτεί αλλαγή στρατηγικής: Ειδικότερα απαιτείται

α) άμεση εφαρμογή του χωροταξικού σχεδίου για την εγκατάσταση των τουριστικών επιχειρήσεων με πρόβλεψη για την προστασία του περιβάλλοντος και χωρίς αναίτιες γραφειοκρατικές διαδικασίες και καθυστερήσεις,

β) δημιουργία διεθνοποιημένων επιχειρήσεων ικανοποιητικού μεγέθους και υψηλού επιπέδου επιχειρηματικής δομής με διασυνδέσεις και δυνατότητα άμεσης προσβάσεως στις βασικές αγορές τουριστών για την Ελλάδα και με δυνατότητα προσφοράς ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων σε ανταγωνιστικούς συνδυασμούς τιμών-κόστους,

γ) ενθάρρυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του κλάδου για πραγματοποίηση των αναγκαίων επενδύσεων, βελτίωση και εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων, χρησιμοποίηση κατάλληλου-εξειδικευμένου προσωπικού για την προσφορά υψηλής ποιότητας υπηρεσιών, την αυξημένη χρήση του διαδικτύου με στόχο την αποτελεσματική προσέλκυση πελατών με προσφορά ποιοτικών-ανταγωνιστικών προϊόντων, για συγχωνεύσεις και εξαγορές με σκοπό την αύξηση του μεγέθους και τη βελτίωση της οργανωτικής δομής των επιχειρήσεων, δ) ενίσχυση της διαφημιστικής προσπάθειας διεθνώς με επικέντρωση όχι μόνο στον παραθεριστικό καλοκαιρινό τουρισμό αλλά και στον τουρισμό πόλεων και γενικότερα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ε) ολοκλήρωση των προγραμμάτων που είναι σε εξέλιξη για την περαιτέρω βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής της χώρας με ιδιαίτερη έμφαση στην περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση της λειτουργίας των ακτοπλοϊκών και αεροπορικών συγκοινωνιών, στ) ενίσχυση της συνεργασίας με γειτονικές χώρες, για συνδυασμένη πολιτική αναπτύξεως του τουρισμού με σημαντική συμβολή των τουριστικών επιχειρήσεων και από τις δύο πλευρές, την ενίσχυση του μεριδίου της περιοχής στην παγκόσμια τουριστική κίνηση, την αποφυγή του καταστροφικού ανταγωνισμού έναντι των μεγάλων tour operators, τη συνεργασία στη διευκόλυνση της κινήσεως των επισκεπτών από χώρα σε χώρα κ.ά.

Αργά αλλά σταθερά, στη χώρα μας διαμορφώνονται συνθήκες μόνιμης ή ημι-μόνιμης διαβιώσεως πληθυσμιακών ομάδων από όλη τη μη-μεσογειακή Ευρώπη που αγοράζουν ή ενοικιάζουν κατοικίες με στόχο την εξυπηρέτηση των αναγκών τους σε διακοπές και σε εγκατάσταση μετά την αποχώρηση από την εργασία τους. Η τάση αυτή θα ενισχύεται όσο δημιουργείται υποδομή στις μεταφορές, επικοινωνίες, υγεία και εν γένει υποδομή που κάνει την πρόσβαση και παραμονή στη χώρα μας άνετη και προβλέψιμη. Τα θέματα αυτά αναλύονται σε άλλο άρθρο του Δελτίου.

Εν κατακλείδι, ο τουρισμός στην Ελλάδα είναι θέμα υποδομής και επιχειρηματικότητας. Και το μέλλον της Ελλάδος είναι ο τουρισμός. Συνεπώς, θα πρέπει να αυξηθούν οι πόροι που προορίζονται σε υποδομή οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα. Βεβαίως, απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική χρήση των πόρων είναι να επιμηκυνθεί η τουριστική περίοδος

και να καλύψει και τους δώδεκα μήνες του έτους. Η δυναμική επιχειρηματική λειτουργία σε συνδυασμό με την αναγκαία συμβολή της τοπικής αυτοδιοικήσεως και της κεντρικής κυβερνήσεως μπορεί να αποτελέσουν την κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι οι τοπικές κοινωνίες να ενστερνιστούν τις ανακατατάξεις που συνεπάγεται η δημιουργία υποδομής και να δουν το μακροχρόνιο όφελος και όχι το ενδεχόμενο βραχυχρόνιο κόστος για το status quo. Είναι απαράδεκτο π.χ. μία τοπική κοινωνία να εναντιώνεται στην εμπάθυνση του λιμένα του νησιού, διότι, έτσι θα είναι δυνατός ο ελλιμενισμός κρουαζιερόπλοιων, όπου οι τουρίστες θα κοιμούνται και θα γευματίζουν στο πλοίο και όχι σε ξενοδοχεία και εστιατόρια στο νησί, ή στην κατασκευή δρόμων για να αναπτυχθούν και άλλες απομακρυσμένες περιοχές του νησιού.

Τέλος, η άρση εμποδίων (άμεσων ή έμμεσων) εισόδου στην τουριστική αγορά ξένων εταιριών (είτε στην ακτοπλοΐα είτε στις αεροπορικές συγκοινωνίες είτε στην εκμετάλλευση γης) μπορεί να αποκαταστήσει την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και να δημιουργήσει τις ανταγωνιστικές συνθήκες για τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος. Μικροσυμφέροντα και μικροπολιτικές δε μπορούν να αναχαιτίζουν συνεχώς την τουριστική ανάπτυξη της χώρας μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

2.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Περιφέρεια Ιονίων Νήσων⁶ αποτελεί μια νησιωτική περιφέρεια, η οποία συγκροτήθηκε με βάση κυρίως το κοινό ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν της. Τα νησιά έχουν κοινά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, που απορρέουν από τη δομή του νησιωτικού χώρου στον οποίο εντάσσονται. Το κοινό ιστορικό και πολιτιστικό παρελθόν με τους πλούσιους πολιτιστικούς πόρους έχει διαμορφώσει την ταυτότητά της Περιφέρειας. Παράλληλα, η Περιφέρεια διαθέτει αξιόλογο φυσικό περιβάλλον με διακεκριμένους οικότοπους που παρουσιάζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιωτικού χώρου.

Τα Ιόνια Νησιά είναι μια νησιωτική ακριτική Περιφέρεια και αποτελούν το «Ιόνιο Αρχιπέλαγος», το οποίο εκτείνεται κατά μήκος των δυτικών παραλίων της Ελλάδας. Η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων βρίσκεται στο θαλάσσιο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου και γειτνιάζει προς βορρά με την Βαλκανική και προς δυσμάς με το Mezzogiorno της Ιταλίας. Είναι μέρος του ελληνικού νησιωτικού χώρου, ο οποίος αποτελεί σπάνια περίπτωση φυσικής, περιβαλλοντικής, μικροκλιματολογικής, οικιστικής, ιστορικής, πολιτιστικής ποικιλομορφίας, η οποία μπορεί να λειτουργήσει ως συγκριτικό πλεονέκτημα στην ανάπτυξη του χώρου και στην εσωτερική συνοχή του.

Η περιφερειακότητα των Ιονίων Νήσων δεν έχει αντιμετωπισθεί ακόμη αποτελεσματικά και αποτελεί άμεσα ιεραρχημένο στόχο σε συνδυασμό με την άμβλυνση των ενδο-περιφερειακών και ενδονομαρχιακών αντιθέσεων. Όσον αφορά στη συνοχή των νησιών, αυτή είναι συνυφασμένη με την άρση της απομόνωσης και τη σύνδεση με κέντρα του ηπειρωτικού χώρου, με θαλάσσια και εναέρια δίκτυα καθώς και με την μείωση της περιφερειακότητας.

Η προώθηση των περιφερειακών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι δυνατόν να οδηγήσει την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, μέσα από την ανάδειξη της γεωγραφικής της θέσης, στο κέντρο του διαδρόμου Αδριατικής-Ιονίου. Τα Ιόνια Νησιά μπορούν να διαδραματίσουν ένα στρατηγικό ρόλο στις

---

⁶ Πρόταση Περιφέρειας Ιονίων Νήσων στα Πλαίσια της Σύσταξης των Κατευθύνσεων Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης 2007 -2013

προγραμματιζόμενες δράσεις για την ανάπτυξη διασυνοριακών συνεργασιών ανάμεσα σε Ελλάδα-Ιταλία και τις χώρες της Βαλκανικής καθώς και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Επίσης, έχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης διαπεριφερειακών σχέσεων στο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου με προώθηση οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων και ολοκληρωμένη διαχείριση του νησιωτικού πλέγματος της Κεντρικής Μεσογείου.

Η Περιφέρεια έχει συνολική έκταση 2.318 τ. χλμ, καλύπτει δε το 1,8% της συνολικής έκτασης της χώρας. Αποτελείται από τους Νομούς Κερκύρας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας & Ιθάκης και Ζακύνθου και σύμφωνα με τη νέα διοικητική διαίρεση του «Καποδίστρια» αποτελείται από 33 νέους δήμους και 6 κοινότητες, οι οποίες παρέμειναν για εθνικούς ή οικονομικούς λόγους. Η έδρα της Περιφέρειας ευρίσκεται στην Κέρκυρα.

Συνολικά η Περιφέρεια αριθμεί 32 νησιά (μικρά και μεγάλα) εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 13. Περιλαμβάνει από τα βόρεια προς τα νότια τα νησιά Οθωνοί, Ερείκουσα, Μαθράκι (Διαπόντιοι νήσοι), Κέρκυρα, Παξοί Αντίπαξοι, Λευκάδα, Μεγανήσι, Κάλαμος, Καστός, Ιθάκη, Κεφαλληνία και Ζάκυνθο

Βασικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά των Ιόνιων Νησιών είναι οι ορεινοί όγκοι με μεγάλο υψόμετρο, οι λιμνοθάλασσες, τα ποτάμια καθώς και οι καταπράσινες πεδιάδες. Τα υψηλότερα όρη είναι ο Αίνος στην Κεφαλονιά, η Ελάτη στην Λευκάδα, ο Παντοκράτορας στην Κέρκυρα και ο Βραχίονας στην Ζάκυνθο. Ανάμεσα στα όρη απλώνονται εύπορες κοιλάδες κατάφυτες στο μεγαλύτερο μέρος από ελιές⁷.

Το ποσοστό των ορεινών εκτάσεων καλύπτει το 28,3% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, των ημιορεινών το 35,8%, ενώ το 35,9% των εκτάσεων είναι πεδινές. Η Κεφαλονιά και η Ζάκυνθος έχουν εκτεταμένες ζώνες ημιορεινών εκτάσεων, 41,84% και 55,15% αντίστοιχα. Μεγάλο τμήμα ορεινών ζωνών έχει η Λευκάδα 62,25%, ενώ μεγάλα τμήματα πεδινών εκτάσεων διαθέτει η Κέρκυρα, το 68,32% περίπου της έκτασης της. Όλα τα νησιά έχουν

---

⁷ www.ionianisia.gov.gr/contents.asp?category=88 - 11k -

πλούσια βλάστηση και το καθένα έχει και μια ιδιαίτερη φυσιογραφική ταυτότητα⁸.

Γενικά η Περιφέρεια των Ιόνιων Νήσων, λόγω της συστηματικής ανάπτυξης του τουριστικού τομέα τις τελευταίες δεκαετίες, δίνει την εντύπωση στο μακρινό παρατηρητή ότι πρόκειται για μια σχετικά ανεπτυγμένη περιφέρεια. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια νησιωτική ακριτική περιφέρεια με τις συνακόλουθες ενδοπεριφερειακές διαφορές στο επίπεδο της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και με σημαντικά προβλήματα οργανικής διασύνδεσης μεταξύ των νησιών αλλά και στην σύνδεση τους με την ηπειρωτική χώρα.

Τα νησιά του Ιονίου εκτείνονται κατά μήκος της δυτικής πλευράς του κορμού της Ελλάδας και νοτιότερα κατά μήκος της δυτικής πλευράς της Πελοποννήσου. Ο πληθυσμός τους ανέρχεται σε 202.000 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 1998 και αντιστοιχεί στο 1,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 26% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις σε σχέση με το 1981, ο αγροτικός πληθυσμός στο 63% του συνολικού πληθυσμού και παρουσιάζει μικρή άνοδο, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός σταδιακά μειώνεται και φτάνει στο 11% του συνόλου.

Ο νομός Κέρκυρας⁹ συγκεντρώνει το 1,1% του πληθυσμού της χώρας, ο νομός Λευκάδας το 0,2% (είναι ο μικρότερος νομός της χώρας από άποψη πληθυσμού), ο νομός Κεφαλληνίας και Ιθάκης το 0,3% και ο νομός Ζακύνθου το 0,3% της χώρας. Η μοναδική τους φυσική ομορφιά συνδυάζεται με μια μακραίωνη ιστορία χαρίζοντας στο καθένα από αυτά μια ξεχωριστή εικόνα.

Στον πρωτογενή τομέα απασχολείται (στοιχεία 1991) το 37,6% του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας. Στο δευτερογενή το 16,2%. Τέλος, ο τριτογενής τομέας εμφανίζει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη στην περιφέρεια, με αύξηση του ποσοστού του στη συνολική απασχόληση από 22% το 1971 σε 42,6% το 1991. Η συμβολή των τομέων στο σχηματισμό του Ακαθάριστου

---

⁸ www.ogeeka-dimitra.org.gr/enimerosi/pep_ionia/pep_ionia_katastasi.htm - 41k -

⁹ Για περισσότερες Πληροφορίες στην Επίσημη Ιστοσελίδα του Επιμελητηρίου Κέρκυρας: <http://www.cci-kerkyra.gr/gr/>

Περιφερειακού Προϊόντος (Α.Π.Π), το 1991, ήταν: 20,6% ο πρωτογενής, 16,3% ο δευτερογενής και 63,1 % ο τριτογενής¹⁰.

2.2 ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Η Ζάκυνθος είναι το νοτιότερο και το τρίτο σε έκταση και πληθυσμό νησί των Ιονίων Νήσων. Η έκταση του νησιού είναι 406 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ο πληθυσμός του 35.000 κάτοικοι. Βρίσκεται 8,5 ναυτικά μίλια νότια της Κεφαλονιάς, 9.5 μίλια δυτικά της Πελοποννήσου και 300 περίπου χιλιόμετρα δυτικά της πρωτεύουσας, της Αθήνας¹¹.

Η γεωγραφική της θέση επιτρέπει στον ταξιδιώτη να επισκεφθεί εύκολα και τα άλλα νησιά του Ιονίου ή ακόμα να ταξιδέψει έως την απέναντι ακτή της Πελοποννήσου όπου βρίσκεται μεταξύ των άλλων η αρχαία πόλη της Ολυμπίας, εκεί όπου κατά την αρχαιότητα ετελούντο οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Επιπλέον είναι εύκολη, λόγω και της άμεσης συγκοινωνιακής σύνδεσής της, η επικοινωνία με τις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, Πάτρα, Αθήνα, Θεσσαλονίκη¹².

Νησί γεμάτο αντιθέσεις η Ζάκυνθος, είναι στο μεγαλύτερο μέρος της ορεινή, με χαμηλά πευκόφυτα βουνά και εύφορους κάμπους. Στα βόρεια, ανατολικά και νότια ιδιαίτερη εντύπωση δημιουργούν οι γραφικές παραλίες της, ενώ στα δυτικά, στις βραχώδεις ακτές της, σχηματίζονται πολλές θαλάσσιες σπηλιές όπως η θαυμάσια Γαλάζια Σπηλιά στα βορειοδυτικά του νησιού.

¹⁰ <http://www.kefaloniam.net.gr/EL/showcat.asp?CatID=11&SCatID=140>

¹¹ www.villapanorama.gr/greek/zakynthos.html - 18k -

¹² www.zakynthos.gr/greek/nzak/about.htm - 7k -

Το κλίμα της Ζακύνθου είναι ήπιο μεσογειακό με πολλές βροχές και μεγάλη ηλιοφάνεια. Σε αυτό προφανώς οφείλει και την ανέκαθεν πλούσια βλάστησή της, γεγονός που δικαιολογεί και τους χαρακτηρισμούς της "υλήεσσα" και "Άνθος της Ανατολής" (Fior di Levante) από τον Όμηρο και τους Βενετούς αντίστοιχα. Είναι ένα νησί με αγροτική παραγωγή, στηριγμένη κυρίως στην καλλιέργεια της ελιάς, εσπεριδοειδών και σταφίδας, με ανεπτυγμένη επιχειρηματική δραστηριότητα, κυρίως στον τομέα του τουρισμού, και με πλούσια ιστορική παράδοση, καθώς το νησί υπήρξε για πολλούς αιώνες σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών.

Η Ζάκυνθος εξελίχθηκε ακολουθώντας ελληνικά, αλλά και ευρωπαϊκά πρότυπα, λόγω των χωρών που είχαν κατά καιρούς υπό την κατοχή τους το νησί, όταν η υπόλοιπη Ελλάδα βίαζε υπό τον τουρκικό ζυγό, συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός τόπου ιδιαίτερα ανοικτού πνευματικά, με τις ιδέες που έφταναν από την Δύση να μην βρίσκουν τείχη, καθώς οι Ζακυνθinoί, διαισθανόμενοι την πνευματική ελευθερία που τους εξασφάλιζαν αυτές οι συνθήκες, ήταν έτοιμοι να τις δεχτούν, να τις αφομοιώσουν και μέσω της δικής τους μοναδικής καλλιτεχνικής ιδιοσυγκρασίας, να δημιουργήσουν το σημαντικότερο ίσως, πολιτιστικό κέντρο της Νεοελληνικής Ιστορίας. Ο πολιτισμός, που άνθησε στη Ζάκυνθο για μια εξαιρετικά μεγάλη χρονική περίοδο, έδωσε τα εξάισια δείγματα του, κυρίως στους τομείς του θεάτρου, της μουσικής, της ποίησης, της λογοτεχνίας, του χορού, της ζωγραφικής και της αρχιτεκτονικής.¹³

2.3 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Σύμφωνα με τον Όμηρο, ιδρυτής του νησιού ήταν ο Ζάκυνθος, γιός του Δαρδάνου, βασιλιά της Τροίας, που φεύγοντας με τον στόλο του από την πόλη Ψοφίδα έφτασε στο νησί και ίδρυσε την ακρόπολή του. Ο Ζάκυνθος, ως ιδρυτής του νησιού, υπήρξε θέμα πολλών νομισμάτων και του συμβόλου που εκπροσωπεί ολόκληρο το νησί. Σ' αυτό το σύμβολο, ο Ζάκυνθος κρατά στο χέρι ένα φίδι, καθώς σύμφωνα με κάποιο θρύλο, ελευθέρωσε το νησί από τα φίδια που το κατέκλυζαν.

---

¹³ <http://www.inzante.gr/gr/zante/index.php>

Υπάρχει επίσης μια θεωρία, σύμφωνα με την οποία οι Αρκάδες έφτασαν στο νησί κατά την πρώτη χιλιετία π.Χ. με σκοπό να ιδρύσουν νέες αποικίες και σε μαρτυρία αυτής της καταγωγής, έρχεται το ταλέντο των κατοίκων στην μουσική και η λατρεία της θεάς Αρτέμιδας, χαρακτηριστικά της Αρκαδίας. Στη συνέχεια, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, οι Αρκάδες ίδρυσαν στις ακτές της Ισπανία την αποικία της Τζακάντα, που ήκμασε για περισσότερα από χίλια χρόνια, μέχρι το 218 π.Χ., όταν την κατατρόπωσε ο Αννίβας. Αργότερα η Ζάκυνθος, περνώντας από την δυναστεία του Αρκίσσιου, βασιλιά της Κεφαλονιάς, κατέληξε να υπάγεται στην κυριαρχία του Οδυσσέα, βασιλιά της Ιθάκης.

Μαζί με άλλες χώρες που ήταν υπό την κατοχή του Οδυσσέα, η Ζάκυνθος έλαβε μέρος στον Τρωικό πόλεμο, μετά το τέλος του οποίου, όταν επέστρεψε ο Οδυσσέας στην Ιθάκη, υπήρξε η θρυλική εξόντωση των "μνηστήρων της Πηνελόπης", μεταξύ των οποίων ήταν και είκοσι νέοι από την Ζάκυνθο. Αυτό το μυθολογικό γεγονός που μας διηγείται ο Όμηρος στην Οδύσσεια, μοιάζει να ανταποκρίνεται το ξεκίνημα μιας επανάστασης των νησιών του Ιονίου, τη συγκεκριμένη περίοδο, που εκτός του ότι ήταν αποφασιστική για το τέλος της κυριαρχίας του Οδυσσέα, είχε σαν αποτέλεσμα την σύνταξη μιας ιδιαίτερης συνθήκης, στην οποία για πρώτη φορά αναγνωριζόταν το δικαίωμα σε μια δημοκρατική διακυβέρνηση. Κατά τους Περσικούς Πολέμους, η Ζάκυνθος έμεινε ουδέτερη, ενώ κατά τον πόλεμο ενάντια στους Πελοποννησίους, τάχθηκε στο πλευρό των Αθηναίων. Στη συνέχεια, κατακτήθηκε από τους Μακεδόνες. Οι πρώτοι αληθινοί κατακτητές για τους οποίους υπάρχει ιστορική βεβαιότητα, είναι οι Ρωμαίοι, που εντοπίζουν τη Ζάκυνθο σαν στρατηγικό σημείο για την ανάπτυξη του εμπορίου και την εξάπλωση των κατακτήσεών τους. Οι κάτοικοι του νησιού, μη αποδεχόμενοι την ρωμαϊκή ηγεμονία, προσπάθησαν να επαναστατήσουν πολλές φορές αλλά σταμάτησαν με την άφιξη του ναυάρχου Φούλβιο που το 150 π.Χ. ανάγκασε τους νησιώτες να κυβερνώνται σύμφωνα με τους νόμους της Ρώμης.

Σταδιακά Ρωμαίοι και Ζακυνθινοί, δεχόμενοι αμοιβαίες υποχρεώσεις και παραχωρήσεις, βελτίωσαν τόσο τον τρόπο συμβίωσής τους που, ενώνοντας

τις δυνάμεις τους, κατάφεραν το 87 μ.Χ., να απωθήσουν μια απόπειρα του Μυθριδάτη να τους καταλάβει¹⁴.

Μετά την παρακμή και την πτώση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η Ζάκυνθος, όπως τα υπόλοιπα νησιά του Ιονίου και οι αποικίες στις δυτικές ακτές της Μεσογείου, αναγκάστηκαν να υποστούν δεκαετίες αβεβαιότητας, με συνεχείς καταλήψεις από τον Μέγα Κωνσταντίνο. Κατά την διάρκεια της βυζαντινής κυριαρχίας, εκτός από τις αρχές του χριστιανισμού, υπήρξε και ο διαχωρισμός των κατοίκων σε τρεις διαφορετικές κοινωνικές τάξεις.

Την πιο σημαντική τάξη αποτελούσαν οι κτηματίες. Οι έμποροι και εργάτες αποτελούσαν την μεσαία τάξη, ενώ το κατώτερο κοινωνικό στρώμα περιελάμβανε όλους τους αγρότες. Το 1185, με τη βαθμιαία παρακμή της βυζαντινής αυτοκρατορίας, το νησί της Ζακύνθου αντιμετώπισε μια περίοδο ενδιάμεσης βασιλείας που διήρκεσε περίπου τρεις αιώνες, από την οποία πέρασαν οι Ορσίνι, οι Αντζιοίνι και τέλος οι Τόκι.

Κάτω από την κυριαρχία των τελευταίων, η Ζάκυνθος κατάφερε να μεγαλώσει τα σύνορα του φέουδου της, κατακτώντας ζώνες της ηπειρωτικής Ελλάδας, και βελτίωσε τόσο την αυτοδιοίκηση όσο και την οικονομική της οργάνωση, σε σημείο που τράβηξε το ενδιαφέρον των Ενετών, οι οποίοι το 1485 την περιέλαβαν στις επαρχίες τους.

Από το 1492, η κυβέρνηση της Βενετίας ανέλαβε μια εκστρατεία με σκοπό την μετοίκηση πολλών υπηκόων της στην επαρχία της Ζακύνθου, ευνοώντας με αυτό τον τρόπο μια περίοδο αναγέννησης και ευημερίας στο εσωτερικό του νησιού.

Σ' αυτή την περίοδο, υπήρξε παραδειγματική η αρμονική συμβίωση μεταξύ των δύο λαών, με τους Ενετούς να παραχωρούν στους Ζακυνθινούς, σημαντικές κοινωνικές και θρησκευτικές ελευθερίες. Σε λιγότερο από τρεις αιώνες, η ενετική κυριαρχία επέτρεψε την άνθιση τόσο του πολιτισμού, όσο και της αρχιτεκτονικής του νησιού, σε σημείο που η Ζάκυνθος κέρδισε την ονομασία "Φλωρεντία της Ελλάδας". Τον 18ο αιώνα, οι φιλελεύθερες ιδέες των Γάλλων, εξαπλώθηκαν σε ολόκληρη

---

¹⁴ www.zanteisland.com/html/greco/storia.htm - 31k -

την Ευρώπη και έφτασαν μέχρι τη Ζάκυνθο που τις ενστερνίστηκε με ενθουσιασμό.

Μετά την διάλυση της Ενετικής Δημοκρατίας, το νησί της Ζακύνθου βρέθηκε στην κατοχή των Γάλλων δημοκρατικών. Στην κεντρική πλατεία κήκαν αριστοκρατικοί θυρεοί και η Ζάκυνθος έγινε διοικητική έδρα των Ιονίων νήσων. Ο αέρας ελευθερίας και ανανέωσης που έφεραν οι Γάλλοι, ήρθε αντιμέτωπος πολύ γρήγορα με την νοσταλγία της αριστοκρατικής τάξης για τα παλιά της προνόμια, και ήταν ακριβώς ο κύκλος των αριστοκρατών εκείνος που το 1798 ευνόησε την προώθηση στο νησί της συμμαχίας μεταξύ Ρώσων και Τούρκων. Στις 22 Μαρτίου 1800, Ρωσία και Τουρκία συμφώνησαν στην Κωνσταντινούπολη για την ίδρυση του Κράτους των Ιονίων Νήσων όπου, για πάνω από επτά χρόνια, η παλιά τάξη της αριστοκρατίας κατάφερε και πάλι να επιβληθεί στον λαό.

Το 1809 οι Άγγλοι με δυνατό στρατό εγκαταστάθηκαν στη Ζάκυνθο και την έκαναν πρωτεύουσα του Κράτους των Ιονίων. Τα αρχικά πλεονεκτήματα που έδωσαν οι Άγγλοι στον λαό, όπως κάποια μορφή δημόσιας περίθαλψης και η ίδρυση του πρώτου τυπογραφείου του νησιού, ματαιώθηκαν από την άφιξη του Τ. Maitland, νέου κυβερνήτη της Ζακύνθου, ο οποίος δεν άργησε να δείξει τον αυταρχικό και τυραννικό του χαρακτήρα, προκαλώντας τις αντιδράσεις και εξεγέρσεις των Ζακυνθινών.

Η απεξάρτηση της Ελλάδας από την Τουρκία μετά από 4 αιώνες σκλαβιάς, με την Επανάσταση του 1821, στην οποία η Ζάκυνθος έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, έδωσε ζωή σε ένα νέο ριζοσπαστικό κίνημα στα νησιά του Ιονίου, το οποίο απαίτησε την ένωση με την Ελλάδα, η οποία τελικώς πραγματοποιήθηκε το 1864.

Όπως η υπόλοιπη Ελλάδα, έτσι και η Ζάκυνθος, κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, υπέστη την κατοχή Ιταλών και Γερμανών. Μετά τον πόλεμο, και ενώ το νησί επούλωνε ακόμη τις πληγές του από τον Εμφύλιο σπαραγμό, το 1953, το νησί υπέστη ένα νέο τρομερό πλήγμα: έναν καταστροφικό σεισμό που ισοπέδωσε τα πάντα, περνώντας στην ιστορία ως η τραγικότερη στιγμή που έζησε ποτέ η Ζάκυνθος. Στα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν, το νησί αναδημιουργήθηκε και με τις τεράστιες προσπάθειες των κατοίκων του, κατόρθωσε να αναπτυχθεί ξανά.

Στα τέλη της δεκαετίας 70, ξεκίνησε η τουριστική ανάπτυξη του, η οποία ως σήμερα αποτελεί μια κύρια δραστηριότητα για μεγάλο μέρος του πληθυσμού¹⁵.

2.4 ΚΛΙΜΑ

Το ήπιο κλίμα της Ζακύνθου είναι θαλάσσιο-μεσογειακό και υγρό. Χαρακτηρίζεται από ήπιο, βροχερό χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι. Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 18,9% C. Ο συνολικός αριθμός ημερών βροχής υπολογίζεται σε 115, με την ακόλουθη εμφάνιση κατά μέσο όρο: Φθινόπωρο-Χειμώνα: 85 ημέρες 73,9%, Άνοιξη: 25 ημέρες 21,7%, Καλοκαίρι: 5 ημέρες 4,4%. Οι επικρατούντες άνεμοι είναι ΒΔ και ΝΔ κατευθύνσεων, περιορισμένης εντάσεως. Άνεμοι υψηλής εντάσεως 6-8 μποφόρ παρατηρούνται σε συχνότητα 3% περίπου. Δεν παρουσιάζει έντονες θερμοκρασιακές μεταβολές, ούτε σφοδρούς ανέμους. Έχει ιδιαίτερη υγρασία, με μέση ετήσια σχετική υγρασία πάνω από 65% και μεγάλη ηλιοφάνεια που ανέρχεται σε 296 ημέρες. Ο κύριος επιφανειακός υδροκρίτης είναι η κορυφογραμμή του όρους Βραχίονας .

Οι γεωλογικοί σχηματισμοί που δομούν το νησί, δεν εμφανίζουν μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς λόγω του ενεργού πορώδους δεν διαμορφώνουν αξιόλογους υδροφόρους ορίζοντες με συνέπεια την ανεπαρκή - για τις σημερινές ανάγκες - υδροδότηση και άρδευση. Υποθαλάσσιες πηγές έχουν εντοπισθεί στις βόρειες ακτές του νησιού, μερικές δε από αυτές με σημαντική παροχή είναι θειούχες - ιαματικές.¹⁶

Πίνακας 2: Στοιχεία σχετικά με το κλίμα της Ζακύνθου

	Μάϊ	Ιουν	Ιουλ	Αυγ	Σεπτ	Οκτ
Θερμοκρασίες ημέρας	26	36	38	40	30	25
Θερμοκρασίες νύχτας	14	25	22	20	16	13
Πιθανές βροχές	4	3	1	0	5	8
σχετική υγρασία σε %	60	58	56	60	62	64

¹⁵ <http://www.inzante.gr/gr/zante/index.php>

¹⁶ www.zakynthos.org/geography.htm - 72k -

2.6 ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Αεροπορικώς από Αθήνα, από το δυτικό αεροδρόμιο, με καθημερινές πτήσεις διάρκειας 45 λεπτών της ώρας. Επίσης κατά την τουριστική περίοδο (Απρίλιος-Οκτώβριος) η Ζάκυνθος συνδέεται με πολλές ευρωπαϊκές πόλεις απευθείας με διεθνείς πτήσεις τσάρτερ. Το αεροδρόμιο της Ζακύνθου απέχει 2χλμ. από την πόλη και έχει άριστη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση με αυτή. Οδικώς με λεωφορεία του ΚΤΕΛ Ζακύνθου που εκτελούν καθημερινά δρομολόγια και συνδέουν κατευθείαν τη Ζάκυνθο με Αθήνα, Πάτρα, Θεσσαλονίκη δια μέσου του πορθμείου Κυλλήνης (απέναντι ακτή Πελοποννήσου) - Ζακύνθου. Η θαλάσσια αυτή διαδρομή είναι διάρκειας μιας ώρας και εκτελείται με ferry-boat ανά μια ώρα περίπου τους καλοκαιρινούς μήνες και πέντε φορές ημερησίως τους χειμερινούς μήνες. Η Ζάκυνθος συνδέεται επίσης με το γειτονικό νησί της Κεφαλονιάς από το λιμάνι του Αγ. Νικολάου Βολιμών¹⁷.

2.7 ΔΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΝΗΣΙΟΥ

Σύμφωνα τα διαθέσιμα στοιχεία η οικονομία του νομού βασίζεται κατ' σχεδόν αποκλειστικά στον τουρισμό και οι περισσότερες δραστηριότητες ακολουθούν και εξαρτώνται από την Τουριστική Βιομηχανία. Παρά όμως τον απόλυτα κεντρικό της ρόλο, ο σχεδιασμός κρίνεται προβληματικός. Δεν υπάρχει οργανωμένη προσπάθεια για τη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της τουριστικής ανάπτυξης, ούτε μελέτη των επιπτώσεων στην κοινωνία και τον πολιτισμό.

Η Ζάκυνθος παρουσιάζει ως νομός πολυπλοκότητα. Το μεν νησί της Ζακύνθου παρουσίαζε γενικά χαρακτηριστικά παραλιακού θέρετρου (Μαζικός Τουρισμός, Μεγάλες Ξενοδοχειακές Μονάδες, έντονη αστικοποίηση περιοχών) με τα συναφή προβλήματα:

- Κυκλοφοριακή συμφόρηση και στάθμευση - διακίνηση τουριστών
- Μονοτονία στις χρήσεις / δραστηριότητες
- Αστικοποίηση και οικιστική επέκταση κατά μήκος παραλίων

---

¹⁷ www.portadelmar.com/zakynthos_gr.php - 19k -

- Προβλήματα συνολικής περιβαλλοντικής διαχείρισης

Υδρευτικό πρόβλημα: Πρόβλημα υπάρχει με το πόσιμο νερό στην πόλη της Ζακύνθου.¹⁸ Το πόσιμο νερό σε ορισμένες περιοχές είναι γλυφό και περιέχει μεγάλη περιεκτικότητα σκληρών αλάτων.

Μάλιστα σημαντική ύπαρξε η κινητοποίηση των τοπικών παραγόντων για τη λύση του χρόνιου αυτού προβλήματος. Συγκεκριμένα, πρόσφατα ο Δήμαρχος της Ζακύνθου τάσσεται με επιστολή του υπέρ της επίλυσης του υδρευτικού προβλήματος της Ζακύνθου με την **κατασκευή φραγμάτων**, παραλλήλως, όμως, ζητά την διερεύνηση των τεχνικών και οικονομικών δεδομένων συμπληρωματικών λύσεων, όπως είναι η μεταφορά νερού από το Αώο ποταμό ή από την περιοχή γαλάζιο Μάτι της Αλβανίας.

Οδοποιία: Ένα μεγάλο μέρος του δικτύου στο Νομό Ζακύνθου είναι σε μέτρια κατάσταση και απαιτούνται βελτιώσεις. Η άσκημη κατάσταση του επαρχιακού οδικού δικτύου της περιοχής, παρά τα ελάχιστα τμήματα ασφαλοστρώσεων που βλέπουμε να γίνονται το τελευταίο χρονικό διάστημα, τα κυριότερα σημεία εστιάζονται στα εξής σημεία:

- Η σήμανση - διαγράμμιση του επαρχιακού δικτύου είναι σημαντικά περιορισμένη
- Η τουριστική σήμανση του Νομού είναι επίσης περιορισμένη.
- Δεν έχουν ξεκινήσει οι παρακάμψεις οι οποίες θα ολοκλήρωναν τον πολυσυζητημένο οδικό άξονα και θα έφερναν κοντύτερα τα τμήματα του νησιού μεταξύ τους και με την πόλη της Ζακύνθου.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στόχος είναι η διεκδίκηση της απόδοσης σε αυτήν του μεγαλύτερου ποσοστού από τα τέλη κυκλοφορίας, που θα πρέπει να της αποδίδονται και να επενδύονται σε αναγκαία έργα οδοποιίας.

---

¹⁸ Bastakis - Buhalis - Butler, The perception of Small & Medium Sised Toytrism Accommodation provider on the impacts of tour operator' s power in Eastern Mediteranean, Tourism Management 25/2004, σελ. 157

Λιμάνια – Αεροδρόμιο: Το λιμάνι της Ζακύνθου αποτελεί την πρώτη εικόνα του Νομού προς το εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας. Επείγει η ολοκλήρωσή του λιμανιού, βάσει ολοκληρωμένων σχεδίων και βραχυπρόθεσμου χρονοδιαγράμματος.

Το αεροδρόμιο του Νομού αποτελεί τη δεύτερη πύλη προς το εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας. Σύμφωνα με τοπικούς παράγοντες θεωρείται ότι η νέα πτέρυγα που κατασκευάσθηκε έγινε με πρόχειρο τρόπο και επείγει η βελτίωση της σημερινής της κατάστασης. Να σημειώσουμε εδώ ότι το Αεροδρόμιο έχει σημαντικά έσοδα, τα οποία όμως θα πρέπει για αρκετά χρόνια να επενδύονται σε αυτό και όχι να απορροφώνται από την Κεντρική Διοίκηση.

Επίσης, συνίσταται η κατασκευή ενός ελικοδρομίου, για να μπορούν τουλάχιστον να αντιμετωπίζονται τα έκτακτα περιστατικά και οι επείγουσες ανάγκες.

Το σημαντικότερο πρόβλημα της λιμενικής υποδομής είναι ότι δεν διαθέτει επαρκείς και κατάλληλες συμπληρωματικές εγκαταστάσεις που είναι απαραίτητες για την παροχή υπηρεσιών ποιότητας για την διακίνηση επιβατών και εμπορευμάτων. Παρά την ύπαρξη επαρκούς λιμενικής υποδομής ο τομέας των μεταφορών υστερεί και δεν έχει αναπτυχθεί ένα οργανικό σύστημα θαλάσσιων χερσαίων και αεροπορικών μεταφορών. Επισημαίνεται ότι η συγκοινωνιακή σύνδεση μεταξύ των νησιών της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων είναι ανεπαρκής και τους εκτός εποχής μήνες ανύπαρκτη γεγονός που αναιρεί το χαρακτήρα των νησιών ως «ενιαίας» περιφέρεια¹⁹.

Υγεία και Πρόνοια: Στον τομέα της υγείας, υφίστανται επίσης σημαντικά προβλήματα. Οι συνεχόμενες θεμελίωσης του νέου Νοσοκομείου, με τη γνωστή πολυετή καθυστέρηση στην υλοποίηση του έργου, δείχνει τη φτώχεια

---

¹⁹http://216.239.59.104/search?q=cache:NaX_Ct3X7MkJ:www.interreg.gr/gr/EL_AL/docs/com mon/01_A_IFISTAMENH_KATASTASH.doc+%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%BB %CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1+%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%B7+%CE%BA%CE%B5%CF%81%CE%BA%CF%85%CF%81%CE%B1+doc&hl=el&ct=clnk&cd=6&gl=gr&lr=lang_el

και την ανεπάρκεια των υπαρχουσών υποδομών. Ανεπάρκεια και σημαντικές ελλείψεις παρατηρούνται και στα Κέντρα Υγείας και στα Περιφερειακά Ιατρεία.

Σαν στόχος των επόμενων ετών θα πρέπει να τεθεί από την τοπική Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση η διεκδίκηση της ευθύνης για τον προγραμματισμό του Γενικού Νοσοκομείου, των Κέντρων Υγείας και των Περιφερειακών Ιατρείων. Γιατί μέχρι σήμερα η μόνη αρμοδιότητα-υποχρέωση που έχει η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση είναι να τα χρηματοδοτεί, χωρίς να μπορεί να ελέγχει την αποδοτικότητά τους και να ορίζει την διοίκησή τους.

Επίσης, θα πρέπει να κατέχει τη μέριμνα και τη συμβολή της για τη δημιουργία υποδομών και θεσμών στήριξης των ανθρώπων της τρίτης ηλικίας (νέο Γηροκομείο-Πτωχοκομείο), των ευπαθών κοινωνικών στρωμάτων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Άλλα Προβλήματα: Ένα ακόμα από τα δομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ζάκυνθος είναι αυτό της *αλλοίωσης*, που έχει επιφέρει στο νησί ο μαζικός τουρισμός των τελευταίων τριάντα χρόνων. Είναι αλήθεια ότι η αλόγιστη ανάπτυξη του παρελθόντος έχει οδηγήσει σε σοβαρές περιβαλλοντικές αλλοιώσεις, με κάψιμο δασών και ανέγερση ξενοδοχείων, με τσιμεντοποίηση ακτών με μεγάλα συγκροτήματα ακόμα και αλλοίωση παραδοσιακών οικισμών λόγω του μοντέλου του μαζικού τουρισμού. Επίσης, παρατηρήθηκαν αλλαγές στον κοινωνικό ιστό, με εγκατάλειψη εθίμων, εθισμό στο γρήγορο κέρδος, εγκατάλειψη της γεωργίας προς χάριν του τουρισμού καθώς και άλλα πολλά φαινόμενα²⁰.

2.8 ΗΘΗ - ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Παρακάτω αναφέρονται τα βασικότερα ήθη και έθιμα του νησιού:

Καρναβάλι: Το Ζακυνθινό Καρναβάλι αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα δρώμενα της χειμερινής ζωής του νησιού και είναι ευρέως ξακουστό για την ποιότητα και τη διασκέδαση που προσφέρει στους συμμετέχοντες, αλλά και στους επισκέπτες του. Στο ξεκίνημα του, παραδοσιακός ντελάλης περιπλανιέται και διαλαλεί το πρόγραμμα του καρναβαλιού. Σε όλη τη

---

²⁰ Τσιλιμπάρης Θ., Οι Επιδράσεις του Τουριστικού Φαινομένου στο Νησί της Ζακύνθου, 1998

διάρκεια του, διοργανώνονται χοροί, παρελάσεις, μασκαράτες και αποκριάτικες εκδηλώσεις. Θεατρικές ομάδες παίζουν στις πλατείες και στους δρόμους "τις ομιλίες", αυτοσχέδια κωμικά έργα με κοινωνικές προεκτάσεις που παίζονται από μεταμφιεσμένους άνδρες, ενώ τις Κυριακές των Απόκρεων και της Τυρινής, γίνεται η περιφορά του Καρνάβαλου με τη συνοδεία αρμάτων από όλες τις περιοχές του νησιού. Οι εκδηλώσεις κλείνουν με την πολύ διασκεδαστική "Κηδεία της Μάσκας". Μια αναπαράσταση - παρωδία κηδείας, όπου τη θέση του νεκρού παίρνει ο Καρνάβαλος, ενώ ακολουθούν οι θλιμμένοι συγγενείς κλαίγοντας και μοιρολογώντας.

Το Ζακυνθινό καρναβάλι αριθμεί πέντε αιώνες ιστορικής πορείας μέσα από τους φημισμένους χορούς, τις ομιλίες, τις μασκαράτες κτλ. Γενάρης του θεωρείται ο Βενετσιάνος Προβλεπτής, Πέτρος Φώσκολος, Διοικητής του νησιού επί Ενετοκρατίας, ο οποίος αναπολώντας το περίφημο καρναβάλι της πατρίδας του, μετέφερε στη Ζάκυνθο, το 1490, το πνεύμα και το ύφος του Βενετσιάνικου Καρναβαλιού, πραγματοποιώντας στο Παλάτσο του, στο Κάστρο, τις πρώτες Καρναβαλικές Εκδηλώσεις που άφησαν εποχή και σηματοδότησαν την εμφάνιση και καθιέρωση της γνωστής "Μορέττας".²¹

Από το 1840 και μετά, τα Καρναβαλικά δρώμενα προσαρμόστηκαν στα δεδομένα της εποχής, περνώντας στην Όπερα, την σερενάδα, το ημίψηλο και την σχιστή βελάδα. Όλα αυτά συνεχίστηκαν μέχρι την καταστροφή του 1953, με μοναδική περίοδο απραξίας, την περίοδο του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου. Τα τελευταία χρόνια, το Ζακυνθινό Καρναβάλι έχει αναβιώσει ξανά και μέσα από ένα πλήθος δρώμενων, αποτελεί ένα από τα ωραιότερα Καρναβάλια της χώρας μας. Χαρακτηριστικά του είναι η πλήρης συμμετοχή του κόσμου, η άλλοτε μεγαλοπρεπείς κα άλλοτε λαϊκές και διασκεδαστικές εκδηλώσεις και φυσικά το σατιρικό πνεύμα και οι φάρσες των ντόπιων.

Πάσχα: Η Μεγάλη Εβδομάδα στη Ζάκυνθο έχει ένα ξεχωριστό χαρακτήρα και χαρακτηρίζεται από τα ιδιαίτερα παραδοσιακά Ζακυνθινά έθιμα που οι κάτοικοι της, σέβονται και τηρούν με μοναδική φροντίδα και ευλάβεια. Το Μεγαλοβδόμαδο στο νησί, αρχίζει το Σάββατο του Λαζάρου, όταν στις 11 το πρωί οι καμπάνες των εκκλησιών χτυπούν πανηγυρικά και κρεμιέται το "βαγί"

---

²¹ www.zakynthos.gr/greek/nzak/periigisi.htm - 10k -

σ' όλα τα καμπαναριά της πόλης και των χωριών. Το βαγί στη Ζάκυνθο δεν είναι η γνωστή δάφνη, που μοιράζεται στην υπόλοιπη Ελλάδα τη συγκεκριμένη ημέρα, αλλά τα φρέσκα κιτρινωπά φύλλα του φοίνικα, που μ' αυτά οι ντόπιοι πλέκουν σταυρούς, "βαγιοφόρες", ήλιους κ.ά. Την Κυριακή των Βαΐων, μετά τη θεία Λειτουργία, οι "νόντσολοι", μοιράζουν σ' όλα τα σπίτια το βαγί και οι πιστοί το τοποθετούν στις εικόνες τους. Κατόπιν, οι ναοί "ντύνονται" στα πένθιμα. Τα μαύρα "πευκιά" κυριαρχούν παντού. Το ίδιο βράδυ τελείται η Ακολουθία του Νυμφίου. Τη Μεγάλη Τρίτη το βράδυ ψάλλετε το κατανυκτικότατο τροπάριο της Κασσιανής. Το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης τελείται ο Εσπερινός και η θεία Λειτουργία σ' όλους τους Ναούς. Μετά απ' αυτήν, οι καμπάνες της Ζακύνθου δεν ξανακτυπούν, μέχρι το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου.

Οι ιδιομορφίες του ζακυνθινού εκκλησιαστικού Τυπικού είναι εντονότερες από τη Μεγάλη Πέμπτη το βράδυ. Πρώτα απ' όλα, θα σας ξαφνιάσει το άκουσμα των ύμνων "Διμερίσαντο τα ιμάτιά μου εαυτοίς..." και το "Εξηγόρασας ημάς εκ της κατάρας του Νόμου...", ψάλματα τονισμένα κατά την ιδιάζουσα ζακυνθινή εκκλησιαστική μουσική. Μην περιμένετε να δείτε τον Εσταυρωμένο να λιτανευθεί μετά το πέμπτο Ευαγγέλιο, όπως μέχρι τώρα έχετε συνηθίσει εκτός Ζακύνθου. Στο νησί μας, ο Εσταυρωμένος βγαίνει μετά το ενδέκατο Ευαγγέλιο. Ο ψάλτης μπροστά στον Εσταυρωμένο ψάλλει, κατά το ζακυνθινό μέλος, τον ύμνο "Σήμερον κρεμάται επί ξύλου...", ενώ αμέσως μετά ψάλλεται από τη χορωδία ή τους ψάλτες (μόνο στη Ζάκυνθο) ο περίφημος Ψαλμός "Ίνα τι εφρύαξαν έθνη...", μέσα σε κατανυκτική ατμόσφαιρα, ενώ λιτανεύεται ο Εσταυρωμένος. Το δωδέκατο Ευαγγέλιο "Τη επαύριον...", ψαλλόμενο κι αυτό οπωσδήποτε στα "ζακυνθινά", αποτελεί το αποκορύφωμα της Ακολουθίας της Μεγάλης Πέμπτης. Η Μεγάλη Παρασκευή βρίσκει το νησί μας σε υπερένταση. Τα πάντα στη Ζάκυνθο, η λογική και η άλογος φύση, συμμετέχουν στο Θείο Δράμα. Το πρωί γίνεται η Ακολουθία των Μεγάλων Ωρών και, ακολούθως, η Αποκαθήλωση, η οποία στη Ζάκυνθο τελείται κατά τη στιγμή που ψάλλονται τα Απόστιχα "Ότε εκ του ξύλου Σε νεκρόν...".

Μετά από λίγο, ο Ιερέυς θα εξέλθει από το Ιερό Βήμα λιτανεύοντας τον Χριστό επί του ώμου του, τυλιγμένο σε λευκό σεντόνι. Σημειωτέον, ότι στη

Ζάκυνθο δε χρησιμοποιείται ο γνωστός στην υπόλοιπη Ελλάδα κεντητός Επιτάφιος, αλλά αμφιπρόσωπη ξυλόγλυπτη αγιογραφία του νεκρού Χριστού, που ονομάζεται “Αμνός”.

Μετά τη λιτάνευση, το Σώμα του Χριστού τοποθετείται στον Επιτάφιο, που σίγουρα θα σας εντυπωσιάσει, αφού και πάλι εδώ η ιδιαιτερότητα της Ζακύνθου είναι εμφανής. Εδώ, οι Επιτάφιοι δεν στολίζονται με λουλούδια, επειδή είναι ξυλόγλυπτοι, με επένδυση φύλλου χρυσού και βελούδου, δηλαδή πραγματικά έργα τέχνης.

Μεγάλη Παρασκευή μεσημέρι. Ωρα 2. Το αποκορύφωμα του Ζακυνθινού Μεγαλοβδόμαδου. Ο κόσμος, Ζακυνθινοί και επισκέπτες, συρρέουν στο Ναό του Αγίου Νικολάου του Μώλου, στην πλατεία Σολωμού, απ’ όπου θα ξεκινήσει η Λιτανεία του Εσταυρωμένου. Ο Μητροπολίτης και το Ιερατείο φέρουν τα μαύρα τους άμφια, ενώ ο λαός αναμένει με αγωνία την έξοδο του Εσταυρωμένου από το Ναό. Η ατμόσφαιρα είναι τεταμένη και πυρετώδεις. Η συγκίνηση διαπερνά κάθε ψυχή. Οι καρδιές πάλλονται. Η πένθιμη και κατανυκτική Λιτανεία αρχίζει υπό τους ήχους του “Ίνα τι εφρύαξαν έθνη...” από τη Φιλαρμονική. Μαζί με τον Εσταυρωμένο λιτανεύεται, κάτω από τη μαύρη “Ουρανία” , και η περίφημη Εικόνα της “Mater Dolorosa”, δηλαδή της Παναγίας του Πάθους. Η Λιτανεία διασχίζει σχεδόν όλη την πόλη και επιστρέφει στην πλατεία Σολωμού, όπου, πάνω σε βάθρο, ο Μητροπολίτης ευλογεί τον Κλήρο και το Λαό με τον Εσταυρωμένο, κάνοντας το σημείο του σταυρού στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, υπό τους ήχους του “Και κλίνας την κεφαλήν”.

Η Λιτανεία καταλήγει στον ίδιο Ναό, όπου γίνεται η εναπόθεση του Χριστού στον Επιτάφιο. Το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής τελείται κανονικά σ’ όλους τους Ναούς μας η Ακολουθία του Επιτάφιου Θρήνου. Στην πόλη όμως, δεν γίνεται λιτάνευση των Επιταφίων τους εκτός του Ναού. Στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου των Ξένων η Ακολουθία αυτή, σύμφωνα με παλαιό τοπικό έθιμο, δεν τελείται το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής, αλλά τις πρώτες πρωινές ώρες του Μεγάλου Σαββάτου και συγκεκριμένα στις 2 το πρωί.

Στις 4 περίπου τα χαράματα γίνεται η έξοδος του χρυσωμένου και ξυλόγλυπτου Επιταφίου, ενώ χιλιάδες κόσμου παρακολουθούν τις συγκινητικές αυτές στιγμές.

Ο Επιτάφιος επιστρέφει γύρω στις 5.30 στο Ναό, όπου συνεχίζεται η Ακολουθία. Ο ύμνος “Τον Κύριον υμνείτε...”, τονισμένος κι αυτός στο ζακυνθινό εκκλησιαστικό μέλος, που ψάλλεται απ’ όλο το λαό, και η ξακουστή “Gloria” (Γκλόρια) ή το “κομμάτι” και το σπάσιμο των πήλινων σταμνών από τις νοικοκυρές όλων των σπιτιών, που διαδραματίζονται κατά την Πρώτη Ανάσταση, θα σας εντυπωσιάσουν.

Τη νύχτα του Μεγάλου Σαββάτου, στις 11.15, αρχίζει η Ακολουθία στο Μητροπολιτικό Ναό, που, εν τω μεταξύ, έχει αλλάξει τελείως όψη, έχοντας ντυθεί στα κόκκινα. Στις 11.45 ξεκινά η αναστάσιμη πομπή για την πλατεία Αγίου Μάρκου, όπου τελείται η Ανάσταση. Το “Χριστός Ανέστη”, από τα χείλη του Μητροπολίτη, ψαλλόμενο κι αυτό κατά την ιδιόμορφη ζακυνθινή εκκλησιαστική μουσική, μεταδίδει σ’ όλους τους χριστιανούς, που κατακλύζουν την πλατεία και τους γύρω χώρους, το μήνυμα της Αναστάσεως του Χριστού, ενώ αμέσως μετά η Εικόνα της Ανάστασης, με τη συνοδεία πάντοτε των Ιερέων και της Φιλαρμονικής, επιστρέφει στο Μητροπολιτικό Ναό, όπου διαδραματίζονται τα του “Αρατε Πύλας...”.

Κατά την τοπική παράδοση, η Αναστάσιμη Θεία Λειτουργία δεν τελείται αμέσως μετά σε κανένα ναό της πόλεως και των χωριών, αλλά το πρωί της Κυριακής του Πάσχα.

Ομιλίες: Οι ζακυνθινές «Ομιλίες» είναι ένα είδος λαϊκού θεάτρου σε έμμετρο δεκαπεντασύλλαβο στίχο, μοναδικό στην Ελλάδα, που αποτελεί ένα πραγματικό ορόσημο ανάμεσα στα ήθη και έθιμα, αλλά και την πλούσια παράδοση του νησιού.

Εμφανίστηκαν στα μέσα του 17ου αιώνα στο νησί, αναπτύχθηκαν παράλληλα με τα άλλα είδη ζακυνθινής τέχνης και αποτέλεσαν μία από τις κυριότερες διασκεδάσεις των ανθρώπων της υπαίθρου και γενικότερα των λαϊκών τάξεων. Οι κύριες επιρροές που οδήγησαν στη δημιουργία τους, είναι η κρητική λογοτεχνία και η ιταλική «κομέντια ντελ άρτε» (θέατρο του δρόμου). Οι ομιλίες παίζονταν, κυρίως, την περίοδο της Αποκριάς σε πλατείες και σε

δρόμους των χωριών και της πόλης. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς τις ρίζες τους ούτε έχει προσδιοριστεί, μέχρι τώρα, η καταγωγή τους. Βέβαιο είναι πάντως ότι έχουν επηρεαστεί, σε μεγάλο βαθμό, από την κρητική λογοτεχνία και την ιταλική «κομέντια ντελ άρτε» (θέατρο του δρόμου).

Στις «Ομιλίες», που κυρίως παίζονται κατά την περίοδο της Αποκριάς στις πλατείες και στους δρόμους των χωριών και της πόλης της Ζακύνθου, συμμετέχουν ερασιτέχνες λαϊκοί θεατρίνοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ηθοποιοί που παίζουν είναι πάντα άντρες, ακόμα και στους γυναικίους ρόλους. Συνήθως, χρησιμοποιούνται υποτυπώδη ή καθόλου σκηνικά, και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο λόγο και στην κίνηση, με τη θεματολογία να κινείται σχεδόν πάντα, σε σατυρικές αποδόσεις της καθημερινότητας.

Γιορτές – Πανηγύρια

- ✓ Στις 3 του Μάη γιορτάζεται στο Μαχαιράδο η γιορτή των Αγίων Μαύρας και Τιμοθέου.
- ✓ Στις 21 του Μάη είναι τοπική γιορτή, καθότι το έτος 1864 ενώθηκαν τα Ιόνια Νησιά με την Ελλάδα.
- ✓ Στις 24 Ιουνίου, γιορτή του Αϊ – Γιαννιού του Κλήδωνα, οι κάτοικοι ανάβουν φωτιές σε ξερά χόρτα το βράδυ της παραμονής, και πηδάνε πάνω από αυτές για γούρι.
- ✓ Στις 17 Ιουλίου γιορτάζει το χωριό Φαγιά ή Αγία Μαρίνα στη Ρίζα.
- ✓ Στις 22 Ιουλίου πραγματοποιείται πανηγύρι στο χωριό Μαριές με τη συνοδεία «ταμπουρλονιάκαρου», αφού εορτάζεται η Αγία Μαρία η Μαγδαληνή, η οποία διέδωσε το Χριστιανισμό στο νησί το έτος 34 μ.Χ.
- ✓ Στις 26 Ιουλίου γίνεται στο ορεινό χωριό Άγιος Λέων το διήμερο πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής Αντίστοιχα λαϊκά πανηγύρια τη συγκεκριμένη ημέρα, γίνονται και στα χωριά Βολίμες και Μπελούσι.
- ✓ Στις 31 Ιουλίου στη συνοικία Άμμος της πόλης, πραγματοποιείται το λαϊκό έθιμο της «μαλλιαρής», όπου οι ντόπιοι βουτάνε τα μεσάνυχτα στη θάλασσα και βγάζουν πέτρες χορταριασμένες, τις οποίες φυλάνε, κατόπιν, στα σπίτια τους για γούρι.

- ✓ Στις 15 Αυγούστου, γίνονται πανηγύρια για την Παναγία στην εκκλησία Φανερωμένη της πόλης, και στα χωριά Καταστάρι και Άγιος Δημήτριος.
- ✓ Στις 24 Αυγούστου γίνεται τριήμερος εορτασμός για την ανακομιδή του λειψάνου του Αγίου Διονυσίου από τα νησιά Στροφάδες στη Ζάκυνθο. Το επόμενο Σάββατο λαμβάνει χώρα πανηγύρι στο μοναστήρι της Αναφωνήτριας. Ακολουθούν τις επόμενες κατά σειρά Κυριακές, αρκετά, πολύ γραφικά πανηγύρια, στο χωριό Γαϊτάνι προς τιμήν του οσίου Ιωσήφ του Σαμάκου, που το λείψανό του το έφεραν το 1669 Κρήτες πρόσφυγες από την Κρήτη, στο χωριό Βανάτο προς τιμή της Ιερής εικόνας της Παναγούλας και στο χωριό Καλλιπάδο, το πανηγύρι της Σπηλούλας, σε ιδιωτικό γραφικό εξωκκλήσι όπου φυλάσσεται η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, που βρέθηκε σε παρακείμενη σπηλιά.
- ✓ Στις 21 Νοεμβρίου γιορτάζει το Σιναΐτικο μετόχι στην Υπεράγαθο, όπου γίνεται λιτανεία της εικόνας της Παναγίας το ξημέρωμα και προσφέρεται δωρεάν σκορδαλιά και μπακαλιάρους στους προσκυνητές.
- ✓ Στις 25 Νοεμβρίου γιορτάζει το άλλο Σιναΐτικο μετόχι της Αγίας Αικατερίνης στους Κήπους.
- ✓ Στις 17 Δεκεμβρίου γίνεται τριήμερος εορτασμός προς τιμήν του πολιούχου του νησιού Αγίου Διονυσίου με επιβλητική λιτανεία του ιερού Του λειψάνου στους δρόμους της πόλης.

2.9 ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τα πιο φημισμένα και εύγευστα προϊόντα της Ζακύνθου, που κάθε επισκέπτης αξίζει να δοκιμάσει, είναι το λάδι, το κρασί, οι σταφίδες, το ντόπιο τυρί, η γραβιέρα λαδιού, η μηζύθρα, το χοιρομέρι, το νεροκρέμμοδο ή μπελουσιώτικο κρεμμύδι, τα πεπόνια, οι αγριοφράουλες και φυσικά τα περίφημα και ευρέως ξακουστά μαντολάτο, παστέλι και φιτούρα. Εκτός των γευστικών τοπικών προϊόντων, οι επισκέπτες του νησιού έχουν τη δυνατότητα να προμηθευτούν και τα παραδοσιακά τοπικά είδη λαϊκής τέχνης, όπως κεραμικά, υφαντά, κιλίμια κ.α.

Όσον αφορά την τοπική κουζίνα, δεν μπορεί να πει κανείς ότι χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη ποικιλία και εύρος γεύσεων. Ανήκει όμως στην κατηγορία της πικάντικης μεσογειακής, καθώς το σκόρδο, τα κρεμμύδια, η βαριά κόκκινη σάλτσα, το ντόπιο πιπεράτο τυρί, το γαρύφαλο, η κανέλα και η ρίγανη, είναι μερικά από τα κύρια υλικά των Ζακυνθινών φαγητών. Τα πιο χαρακτηριστικά τοπικά πιάτα που μπορεί να δοκιμάσει κάποιος, είναι στιφάδο (μασχάρι κοκκινιστό), κοτόπουλο γεμιστό στο φούρνο, ραγού μοσχάρι, κουνέλι, μακαρόνια ραγού, παντσέτα γεμιστή, αυγολέμονο, αγκινάρες γεμιστές, ντομάτες γεμιστές, αυγά σκορδοστούμπι, ταραμοσαλάτα, σγατζέτο και μελιτζάνες σκορδοστούμπι²².

2.10 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Κλείνοντας την παρουσίαση του νησιού κρίθηκε σκόπιμη μία σύντομη αναφορά στη χώρα της Ζακύνθου. Η πόλη της Ζακύνθου είναι κτισμένη αμφιθεατρικά κατά μήκος της καταπράσινης ανατολικής πλαγιάς του λόφου της Μπόχαλης. Οι καταστροφικοί σεισμοί του 1953 και η φωτιά που ακολούθησε κατέστρεψαν την όμορφη παλιά πόλη με τις ψηλές επαύλεις και τα επιβλητικά κτίρια. Όμως η Ζάκυνθος αναδύθηκε από τα συντρίμια της ανανεωμένη με καινούργια εντυπωσιακά κτίρια προσπαθώντας να διατηρήσει το προσεισμικό ύφος.

Η πλατεία Σολωμού περιτριγυρίζεται από μερικά τέτοια κτίρια με χαρακτηριστικά τοξωτά παράθυρα και καμάρες. Εδώ βρίσκεται το Μεταβυζαντινό Μουσείο Ζακύνθου, η Βιβλιοθήκη, καθώς και η εκκλησία του Αγίου Νικολάου του Μόλου, ένα αναγεννησιακού ύφους κτίριο του 17ου αιώνα με βυζαντινό καμπαναριό. Στο κέντρο της πλατείας δεσπόζει ο ανδριάντας του Διονυσίου Σολωμού, εθνικού ποιητή της Ελλάδας. Ο παραλιακός δρόμος, η Στράτα Μαρίνα (Κ. Λομβάρδου), είναι το πιο πολυσύχναστο σημείο της πόλης τους θερινούς μήνες. Καφέ, εστιατόρια και τουριστικά καταστήματα προσελκύουν πλήθος τουριστών αλλά και ντόπιων. Ο δρόμος ξεκινά από την πλατεία Σολωμού για να καταλήξει στην εκκλησία του Αγίου Διονυσίου, προστάτη αγίου του νησιού.

---

²² www.inzante.gr/gr/zante/list.php?SECTION_ID=304 - 47k -

Καθώς απομακρύνεται κανείς από το λιμάνι, λίγους δρόμους πέρα από την πλατεία Σολωμού και προχωρώντας προς το εσωτερικό της πόλης, φθάνει στην πλατεία του Αγίου Μάρκου. Εδώ βρίσκεται η καθολική εκκλησία του Αγίου Μάρκου καθώς και το Μουσείο Σολωμού, Κάλβου και Επιφανών Ζακυνθινών. Από αυτή την πλατεία ξεκινά και η οδός Αλ. Ρώμα, που διασχίζει σχεδόν ολόκληρη την πόλη και είναι το εμπορικό κέντρο του νησιού εδώ και αιώνες.

Αξίζει ακόμη να επισκεφθεί κανείς τις εκκλησίες της Φανερωμένης και της Κυρίας των Αγγέλων, με αξιόλογα έργα ντόπιων και Κρητών αγιογράφων. Κοντά στην εκκλησία της Φανερωμένης, στο σημείο που βρισκόταν το πατρικό σπίτι του Γρηγορίου Ξενόπουλου, υπάρχει το Μουσείο που είναι αφιερωμένο στο γνωστό συγγραφέα²³.

---

²³ http://www.zakynthos-net.gr/pag_gr/travg_gr/town_gr.htm

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

3.1 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το τουριστικό προϊόν που διαθέτει η Ζάκυνθο είναι κατά βάση τουρισμός διακοπών, γεγονός που το κάνει να ανήκει σε μια κατηγορία προορισμών, στην οποία υπάρχει πολύ μεγάλος ανταγωνισμός. Η Ζάκυνθος έχει να αντιμετωπίσει τόσο τον εσωτερικό ανταγωνισμό όπως είναι π.χ. τα άλλα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου (Κρήτη), η Χαλκιδική, το Πήλιο τα τελευταία χρόνια ακόμα και η Πελοπόννησος και φυσικά έχει να αντιμετωπίσει και τον ανταγωνισμό του εξωτερικού όπως προορισμού στη Μεσόγειο (Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Κύπρος, Τουρκία καθώς και προορισμοί που ανεδείχθησαν σχετικά πρόσφατα και αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς όπως η Δαλματία στη Κροατία, Η Βουλγαρία καθώς και το Μαρόκο και η Τυνησία. Φυσικά υπάρχουν οι εξωτερικοί προορισμοί που τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν άνθηση όπως η Κούβα, Η Νοτιανατολικά Ασία, οι Μαλδίβες κτλ. Το τουριστικό προϊόν της Ζακύνθου δέχεται επίσης πιέσεις καθώς οι υπόλοιποι εσωτερικοί προορισμού προχωρούν σε προσφορές για να αντιμετωπίσουν τη μείωση της τουριστικής κίνησης. Παρακάτω παρουσιάζεται η εικόνα που εμφάνισαν όλοι οι εσωτερικοί ανταγωνιστικοί προορισμοί σχετικά με την εξέλιξη των αφίξεων καθώς και των διανυκτερεύσεων.

Έτσι και τα λοιπά νησιά του Ιονίου Πελάγους παρουσίασαν κατά το 2004 μια σημαντική κάμψη της τάξεως του -20% για τη Λευκάδα ενώ για τα μεγαλύτερα νησιά όπως η Κέρκυρα και η Κεφαλονιά η μείωση ήταν μικρότερη και κυμάνθηκε σε μονοψήφιο ποσοστό²⁴. Επίσης, η Χαλκιδική εμφάνιζε μέχρι και τα μέσα Ιουλίου 2004 μια μείωση της τάξης του -10% ενώ σύμφωνα με τις προβλέψεις τοπικών παραγόντων τα πράγματα δεν προμηνούνταν καλύτερα με μόνη ελπίδα να αποτελεί η ελληνική αγορά καθώς και η βαλκανική ενδοχώρα, όχι όμως τόσο για αυτή τη χρονιά όσο για το μέλλον. Στη Ρόδο η μείωση για το 2005 το -5% περίπου σύμφωνα με εκτιμήσεις με αποτέλεσμα η

---

²⁴ Travel Daily News.gr (www.traveldailynews.gr)

Ρόδος από το 2001 να απολέσει το 20% των αφίξεων της, κυρίως λόγω των απωλειών που έχει στην Βρετανική αγορά²⁵.

Από την πλευρά της η παγκόσμια τουριστική βιομηχανία μετά από τρία συνεχόμενα έτη πτώσης (2001-2003) το 2004 παρουσίασε εμφανή σημάδια ανάκαμψης, παρουσιάζοντας έτσι σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει συγκεντρώσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού μια αύξηση περίπου +12%, ποσοστό που σε απόλυτους αριθμούς ερμηνεύεται σε +58.000.000 αφίξεις. Στο γεγονός αυτό συνετέλεσαν η μείωση των εντάσεων διεθνώς καθώς και η μείωση του φόβου νέων τρομοκρατικών επιθέσεων ιδίως στην αεροπορική βιομηχανία, όπως ρόλο θετικό έπαιξε η σαφής βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων σε χώρες πηγές τουριστικών ροών όπως είναι η Μεγάλη Βρετανία, Οι ΗΠΑ, η Γαλλία, Ιαπωνία και άλλες.

3.2 Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ TOUR OPERATORS ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ

Παρόλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η Ζάκυνθος ως τουριστικό κι όχι μόνο προϊόν, δεν παύει να πάσχει από δομικές αδυναμίες. Η κυριότερη από αυτές είναι η εξαιρετικά μεγάλη εξάρτηση από τους ξένους tour operators και επίσης από τις αφίξεις με πτήσεις charter. Μάλιστα το ποσοστό των αφίξεων μέσω των tour operators υπολογίζεται στο 85%²⁶, παρά το γεγονός ότι η οικονομική συνεισφορά στα οικονομικά αποτελέσματα είναι σημαντικά μικρότερη, Όσον αφορά την εξάρτηση από τις πτήσεις charter υπολογίζεται ότι το ποσοστό των αφίξεων που πραγματοποιείται με αυτές φθάνει στο 67% επί του συνόλου των αφίξεων²⁷.

Επίσης, η οικογενειακού μεγέθους επιχειρήσεις διοικούνται τις περισσότερες φορές από άτομα δίχως την κατάλληλη εκπαίδευση, που είναι συνήθως επιχειρηματίες που βασίζονται μόνο στην εμπειρία τους, και έτσι δεν μπορούν να κατανοήσουν αρκετά τις σύγχρονες ανάγκες διοίκησης των

²⁵ Πολιτική Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» 8/8/2005

²⁶ Bastakis - Buhalis - Butler, The perception of Small & Medium Sised Tourism Accommodation provider on the impacts of tour operator' s power in Eastern Mediterranean, Tourism Management 25/2004, σελ. 157

²⁷ Τσιλιμπάρης Θ., Οι Επιδράσεις του Τουριστικού Φαινομένου στο Νησί της Ζακύνθου, 1998

τουριστικών επιχειρήσεων. Επίσης, αυτή η έλλειψη εκπαίδευσης τους οδηγεί να έχουν ευκαιριακή διάθεση (οπορτουριστική), κοιτάζοντας και επικεντρώνοντας στο πρόσκαιρο κέρδος αντί να έχουν ένα στρατηγικό όραμα με μακροπρόθεσμη στρατηγική. Αυτή η τάση οδηγεί σε επιλογές τακτικών, που ουσιαστικά καταλήγουν στη μη ικανοποίηση των αναγκών των τουριστών, με ότι αυτό συνεπάγεται για το επίπεδο του τουριστικού προϊόντος του νησιού. Έτσι, η έλλειψη εκπαίδευσης και στρατηγικού οράματος εκ μέρους των επιχειρηματιών για το μέλλον οδηγεί σε μια κατάσταση με το πρόσκαιρο κέρδος της προσοχής του επιχειρηματία αντί μιας πελατοκεντρικής κατάστασης που θα έπρεπε να ισχύει. Επίσης, η έλλειψη μεγάλων επιχειρήσεων, καθώς δεν γίνεται πιστοποίηση ποιότητας και διαδικασιών από κάποιους εγκεκριμένους φορείς, γεγονός που από τη φύση του και μόνο είναι προβληματικό.

Επίσης, όλο του μοντέλου του μαζικού τουρισμού ακόμα και οι υποδομές υστερούν σε κάποια σημεία καθώς δεν είχε δοθεί σημασία στην ποιότητα αλλά στην ποσότητα. Έτσι, υπάρχουν σημαντικά προβλήματα στις υποδομές όπως π.χ. της οδοποιίας αλλά και του παρκινγκ στο κέντρο της πόλης, που αξιώνουν άμεσης αντιμετώπισης.

Εποχικότητα

Η Ελλάδα παραμένει εγκλωβισμένη στο μοντέλο του αισθητικά και οικονομικά ελκυστικού μεσογειακού προορισμού, δίχως να αξιοποιεί άλλες πτυχές της «προσωπικότητάς» της. Παραμένει ένας **εποχικός, παραθεριστικός προορισμός**. Ο χειμερινός τουρισμός, το γιώτινγκ κι άλλα εναλλακτικά τουριστικά προϊόντα θα μπορούσαν ήδη να κατέχουν αξιόλογο ποσοστό στο χαρτοφυλάκιο του εγχώριου κλάδου. Για παράδειγμα, βασικό προτέρημα σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι οι ήπιες καιρικές συνθήκες συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και η πολύμορφη φυσική ομορφιά της. Αλλά δίχως τη βελτίωση των υπηρεσιών και των υποδομών δεν θα αυξηθεί η ζήτηση.²⁸

---

²⁸ http://www.allmedia.gr/articleData/IS/2006/KL_TOURISMOS.htm

Μέσα σ' αυτά τα μήκη κύματος κινείται και το νησί της Ζακύνθου. Έτσι, λόγω της εποχικότητας της τουριστικής περιόδου η τοπική οικονομία επιδιώκει να παράξει ένα ικανοποιητικό εισόδημα μέσα σ' ένα αρκετά περιορισμένο χρονικό διάστημα. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό το γεγονός του προβλήματος αυτού ότι περίπου το 78% των αφίξεων στο αεροδρόμιο της Ζακύνθου το 2003 πραγματοποιήθηκε μέσα σε τέσσερις μόλις μήνες (Ιούλιος - Σεπτέμβριος). Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα με τις αφίξεις στο λιμάνι της Ζακύνθου.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	ΣΥΝΟΛΟ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	3459	745	660	780	784	677	557	564	832	9058
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	2551	525	741	596	574	375	469	574	665	7070
ΜΑΡΤΙΟΣ	4737	1285	1945	1231	1407	791	673	1616	1524	15209
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	18876	5842	5049	7342	3855	8382	6392	7528	8136	71402
ΜΑΙΟΣ	14158	9778	9632	13108	8310	10801	10840	12152	11384	100163
ΙΟΥΝΙΟΣ	20680	16753	13637	19853	16462	18036	16810	15683	16257	154171
ΙΟΥΛΙΟΣ	43239	31077	30745	35475	32479	38021	34736	34840	30842	311454
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	58176	52185	53697	64401	50332	58853	52327	58030	49049	497050
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	16446	14274	14224	19255	16987	18364	17113	16792	12985	146440
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	3615	4859	4904	4346	5159	4092	3492	4371	3036	37874
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	784	912	880	874	637	760	703	866	806	7222
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1032	1037	964	997	1097	937	1382	905	1387	9738
ΣΥΝΟΛΟ	187753	139272	137078	168258	138083	160089	145494	153921	136903	1366851

Πηγή: Στατιστικά στοιχεία ICAP 2004

3.3 ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Από τα σαραντατέσσερα χωριά της Ζακύνθου τα περισσότερα είναι αξιοποιημένα έχοντας διατηρήσει το παραδοσιακό τους χρώμα. Ο τουρισμός αναπτύχθηκε σταδιακά και η ευαισθησία των κατοίκων για το περιβάλλον δεν άφησε τα τεράστια συγκροτήματα να πνίξουν τις φυσικές ομορφιές του νησιού. Στο νησί μπορεί να βρει κανείς μεσαίες και μικρές ξενοδοχειακές μονάδες για κάθε βαλλάντιο, που προσφέρουν όχι μόνο όλες τις σύγχρονες ανέσεις, αλλά και εξυπηρέτηση που μετατρέπεται σε φιλοξενία με τα τοπικά χαρακτηριστικά.

Ο Λαγανάς στο νοτιά, 11χλμ. από την πόλη, στην πιο εύφορη πεδιάδα του νησιού, ανάμεσα σε ελαιώνες και σταφιδάμπελα, με την ατέλειωτη

αμμουδιά του, συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη καλοκαιρινή κίνηση. Κοσμοπολίτικος τόπος με ξενοδοχεία, νοικιαζόμενα δωμάτια, κάμπινγκ και με έντονη νυχτερινή ζωή, προσφέρεται τόσο για τους «ζωηρούς» επισκέπτες, όσο και για ήσυχες οικογενειακές διακοπές. Στην εκτεταμένη παραλία του Λαγανά απαντάται και η θαλάσσια χελώνα Caretta - Caretta. Το Αργάσι, μια άλλη αναπτυσσόμενη τουριστική περιοχή, με μεγάλη αμμουδερή παραλία, προσφέρεται για τους παραθεριστές που αγαπούν την ξένοιαστη ζωή μέρα - νύχτα.

Το Καλαμάκι στα νότια και αυτό, ένα ήρεμο παραθαλάσσιο κέντρο με μια ακόμα υπέροχη αμμουδιά, αναδεικνύεται ιδανικός τόπος αναψυχής για κάθε επισκέπτη.

Η εκτεταμένη παραλία με την ψιλή άμμο και τα ρηχά ασφαλή νερά στις Αλυκές, στα βορειοανατολικά του νησιού, γίνεται πόλος έλξης για τον οικογενειακό τουρισμό. Η παραλία των Αλυκών διαθέτει και τη δυνατότητα πολλών θαλάσσιων σπορ. Στη συνέχεια της παραλίας των Αλυκών βρίσκεται ο Αλικανάς, ένα νέο ραγδαία αναπτυσσόμενο παραθεριστικό κέντρο. Εδώ πιστεύεται ότι χτίστηκε η αρχαία Αρκαδία, η πρώτη πόλης της Ζακύνθου. Η παραλία Πλάνου - Τσιλιβί στα βορειοανατολικά του νησιού ξεχωρίζει για την καθαρότητα της θάλασσας, έχει μάλιστα βραβευτεί με την μπλε σημαία Ευρωπαϊκής διάκρισης.

Στη συνέχεια προς το βορρά υπάρχουν και άλλες τουριστικά αναπτυσσόμενες παραλίες όπως το Τραγάκι, η Κυψέλη, το Γερακαρίο και άλλα. Δεκάξι χλμ. νοτιοδυτικά από την πρωτεύουσα, θα βρείτε τον Βασιλικό, ένα απλωμένο χωριουδάκι, με πολύ πράσινο και άφθονα νερά, με εύφορα κτήματα και περιβόλια, με πολλές ονειρεμένες παραλίες που προσφέρονται για όλα τα θαλάσσια σπορ: το Πόρτο Ρώμα, ο Άγιος Νικόλαος, το Πόρτο Ζόρο, αλλά και ο Γέρακας, μια από τις ήσυχες, προστατευόμενες παραλίες που χρησιμοποιεί για την αναπαραγωγή της η χελώνα caretta - caretta. Στο νοτιότερο σημείο του νησιού ένα γραφικό χωριουδάκι, το Κερί, θυμίζει την παλιά Ζάκυνθο. Χτισμένο ψηλά, αγκαλιασμένο από καταπράσινους λόφους, με στενά σοκάκια και πολλά πέτρινα σπίτια, μοιάζει σαν να βγήκε από άλλες εποχές. Η θέα του Ιονίου από το Φάρο του Κεριού είναι εκπληκτική. Μια θέα που κάθε ηλιοβασίλεμα μαγεύει τον τυχερό επισκέπτη. Η παραλία του χωριού

Λίμνη, είναι πλούσιος ψαρότοπος. Αξίζει να επισκεφθείτε τις γύρω ακτές, όπου θα βρείτε ορισμένες από τις ωραιότερες σπηλιές και αψίδες, όπως οι Καμάρες²⁹.

Στον επισκέπτη που θα εξερευνήσει τα ορεινά, η Ζάκυνθος αποκαλύπτει το άλλο της πρόσωπο. Τα παραδοσιακά της χωριά κρύβονται μέσα σε δάση από πεύκα. Ανάμεσά τους οι Βολίμες, τρεις ενωμένοι παραδοσιακοί οικισμοί, με παλιά καλοδιατηρημένα σπίτια, οι Ορθονιές, οι Μαριές και το Καμπί κοντά στην ψηλότερη κορυφή του νησιού, είναι από τα ωραιότερα. Από εκεί ο επισκέπτης αγναντεύει όλο το νησί και τη θάλασσα του Ιονίου ως πέρα στην Κεφαλονιά. Απ' τα χωριά αυτά, τα χρώματα της δύσης είναι ανεπανάληπτα.

3.4 ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Ναυάγιο

Αυτή η παραλία λέγεται και κοιλότητα λαθρεμπόρων. Είναι το πιο δημοφιλές αξιοθέατο και μια από τις πιο φωτογραφημένες παραλίες στο κόσμο. Σε αυτή τη παραλία υπάρχει πρόσβαση μόνο με καράβι, αλλά μπορείτε επίσης να δείτε τη θέα από μια εξέδρα η οποία βλέπει κάτω, σε αυτή την ειδυλλιακή παραλία. Η ιστορία της είναι η εξής, ήταν ένα ακτοπλόο που μετέφερε λαθραία τσιγάρα και ποτά όταν το Ελληνικό Λιμενικό το καταδίωξε, το ακτοπλόο ναυάγησε και καταστράφηκε στην παραλία ως αποτέλεσμα του κακού καιρού που υπήρχε στη περιοχή. Άσπρα βότσαλα και μια μικρή έκταση από αμμουδιά αποτελούν την παραλία η οποία περιτριγυρίζεται από λαμπερό γαλάζιο-τιρκουάζ νερό.

Βυζαντινό Μουσείο Ζακύνθου

Βρίσκεται στην πλατεία Δ. Σολωμού, την πιο μεγάλη και γοητευτική πλατεία του νησιού, η οποία μετά τον καταστρεπτικό σεισμό του 1953, αποκτά πάλι σήμερα την παλιά της γοητεία. Το μουσείο, που άνοιξε τις πύλες του στο κοινό για πρώτη φορά το 1960, αναπτύσσεται συνολικά σε τρεις ορόφους και οι δύο πρώτες αίθουσες δίνουν αμέσως την ευκαιρία στον επισκέπτη να

---

²⁹ www.zakynthos.gr/greek/nzak/periigisi.htm - 10k -

θαυμάσει ξυλόγλυπτες εικόνες της βυζαντινής εποχής, ενώ στην τρίτη και την τέταρτη βρίσκουν θέση πρωτότυπα αφρέσκα του 15ου, 16ου και 17ου αιώνα. Δύο ακόμη αίθουσες είναι αφιερωμένες στην έκθεση έργων ζωγραφικής του 18ου αιώνα και ελαιογραφίες καλλιτεχνών όπως οι Δοξοράς, Κουτούζης και Καντούνη.

Η ιδιαίτερη σημασία του μουσείου αυτού οφείλεται τέλος στην δυνατότητα που έχει ο επισκέπτης να εκτιμήσει τις φωτογραφίες και τις αναπαραστάσεις της πόλης όπως ήταν πριν τον σεισμό, καθώς και την καλλιτεχνική εξέλιξη από την μεταβυζαντινή περίοδο μέχρι την σημερινή, σύγχρονη ελληνική τέχνη.

Μουσείο Σολωμού και Κάλβου

Αυτό το μουσείο, που ιδρύθηκε το 1959 από ένα σύλλογο θαυμαστών των καλών τεχνών στη Ζάκυνθο, βρίσκεται στην υποβλητική μικρή πλατεία του Αγίου Μάρκου και είναι πολύ γνωστό γιατί σ' αυτό φυλάσσονται τα λείψανα δύο ποιητών του Διονύσιου Σολωμού και του Αντρέα Κάλβου, που είναι αυθεντικά εθνικά σύμβολα.

Στο εσωτερικό του κτιρίου υπάρχουν επίσης αντικείμενα τέχνης του τόπου όπως ζωγραφικά έργα του 18ου και 19ου αιώνα, κεραμικά, γλυπτά και αρχαία μουσικά όργανα; ιδιαίτερα φροντισμένο είναι και το τμήμα που αφορά ενδυμασίες και όπλα των αριστοκρατικών οικογενειών του περασμένου αιώνα. Υπάρχουν επίσης πολλές προσωπογραφίες των πιο επιφανών προσωπικοτήτων του νησιού και μια συλλογή θυρεών.

Το Αρχοντικό του Αλέξανδρου Ρώμα

Αυτό το μουσείο αποτελείται από την κατοικία του Αλεξάνδρου Ρώμα. Πρόεδρος της Βουλής και οργανωτής των Ελλήνων Ερυθροχιτώνων, με το οποίο πολέμησε στις μάχες για την απελευθέρωση των Ιωαννίνων, ο Αλέξανδρος αποτελεί μια από της πιο ιδιαίτερες προσωπικότητες της νεότερης πολιτικής και στρατιωτικής ιστορίας της νεότερης Ελλάδας. Το κτήριο κατασκευάστηκε τη δεκαετία του 1660 από τον υποπρόξενο της Αγγλίας στην Ζάκυνθο Robert John Geoffrey. Την περίοδο της Αγγλικής

Προστασίας (1816-64) χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία του Άγγλου επάρχου (Resident) και ήταν γνωστό ως "Ρεζιντέντσα". Το κτήριο αγοράστηκε από τον Αλέξανδρο Ρώμα το 1880 και έκτοτε αποτελεί έδρα της οικογένειας. Από τότε και μέχρι τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο αποτέλεσε το κέντρο ενός από τους δύο μεγάλους πολιτικούς σχηματισμούς του νησιού (Ρωμιάνικο Κόμμα). Το οίκημα αυτό αποτελεί σήμερα το μοναδικό δείγμα αρχοντικού που έχει απομείνει στη Ζάκυνθο μετά τους σεισμούς του 1953, κατά τους οποίους υπέστη εκτεταμένες ζημιές. Μετά το 1955 ανακατασκευάστηκε μερικώς από τον προηγούμενο ιδιοκτήτη του γνωστό συγγραφέα Διονύση Ρώμα.

Το Πολιτιστικό κέντρο της Ζακύνθου

Ένα άλλο εντυπωσιακό κτίριο δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου στο μόλο, είναι το Πολιτιστικό κέντρο της Ζακύνθου και η Δημόσια Βιβλιοθήκη, μια από τις καλύτερες στην Ελλάδα με μια συλλογή που αποτελείτε πάνω από 50.000 βιβλία. Η Βιβλιοθήκη περιλαμβάνει μια μικρή έκθεση τέχνης, μικρές κούκλες με τοπικές ενδυμασίες, σημαντικές φωτογραφίες και το ιστορικό αρχείο της Ζακύνθου με έγγραφα.

3.5 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ζωτική ανάγκη των τουριστικών περιοχών της Ζακύνθου για τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου ανάγκασε τους αρμοδίους να προσπαθούν να περάσουν στο καταναλωτικό κοινό τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Έτσι, ουσιαστικά το ίδιο προϊόν πωλείται διαφοροποιημένο κατά ομάδες, χαρακτηριστικών σε διαφορετικές ομάδες τουριστών. Αυτή η ανατρεπτική ιδέα μπορεί να επιμηκύνει την τουριστική περίοδο με αποτέλεσμα τη μείωση της εποχικότητας και της ανεργίας. Κύριο χαρακτηριστικό των εναλλακτικών μορφών είναι ότι σε αντίθεση με την κλασική μορφή των διακοπών ο τουρίστας έχει ένα λόγο ή σκοπό που αυτός δεν είναι η ξεκούραση και αναψυχή.

Παρακάτω παρουσιάζεται μία εναλλακτική πρόταση ανάπτυξης τουρισμού για την περιοχή του Νομού Ζακύνθου. Η περιοχή διαθέτει μία

πλειάδα από εκκλησίες χριστιανικές και καθολικές με ιδιαίτερες επιρροές από διάφορες περιοχές της Ευρώπης και της Ηπειρωτικής Ελλάδας. Η ύπαρξη αυτή θα μπορούσε να συντελέσει στην ανάπτυξη μια εναλλακτικής μορφής τουρισμού το λεγόμενο θρησκευτικό τουρισμό.

Γενικά, ο θρησκευτικός Τουρισμός περιλαμβάνει εκκλησίες, μοναστήρια, πανηγύρεις κλπ, και που στη χώρα μας βρίσκεται ακόμα σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης. Η Ελλάδα είναι ίσως μια από τις λίγες χώρες στον κόσμο που μπορεί να αναπτύξει τη μορφή αυτή του τουρισμού, καθώς τα ελληνικά μοναστήρια αποτελούν θαυμάσια τεκμήρια τέχνης και τεχνικής, χτισμένα από το 10ο αιώνα συνδυάζουν την ελληνική ορθόδοξη παράδοση με την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής στον ελληνικό χώρο. Ο ορθόδοξος μοναχισμός έχει προσφέρει σε κάθε γωνιά του τόπου μας θαυμάσια μνημεία, προσαρμοσμένα απόλυτα στη γεωγραφική θέση, το ανάγλυφο του εδάφους και το φυσικό τοπίο³⁰.

Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου στο Μόλο

Ø ³⁰ Δημήτρης Σταθόπουλος, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Σημαντικός αρωγός στην ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος, Δευτέρα, 2 Οκτωβρίου 2006, δημοσίευμα στην TravelDailyNews

Αυτή η εκκλησία, που βρίσκεται στην πλατεία Σολωμού, είναι το μόνο κτίριο ενετικού ρυθμού που σώθηκε από τον σεισμό του 1953 και ανοικοδομήθηκε διατηρώντας τα αρχικά του χαρακτηριστικά. Αρχικά η εκκλησία είχε ανεγερθεί πάνω σ' ένα νησί που ένα γεφύρι ένωνε με τη στεριά, στη συνέχεια αυτό το νησί έγινε αναπόσπαστο τμήμα της πόλης. Για πολλούς αιώνες η εκκλησία ανήκε στο Συνεταιρισμό των Ναυτικών. Η ανέγερσή του χρονολογείται τον 17ο αιώνα και είναι το πιο παλιό κτίριο στην πλατεία Σολωμού; κατασκευάστηκε σε αναγεννησιακό ρυθμό εκτός από το καμπαναριό που θυμίζει περισσότερο βυζαντινό ρυθμό. Στο εσωτερικό του υπάρχουν τα άμφια του Αγίου Διονυσίου, προστάτη του νησιού, που για ένα διάστημα της ζωής του λειτουργούσε σ' αυτή την εκκλησία.

Εκκλησιά του Αγίου Στεφάνου

Αυτή η εκκλησία, η μεγαλύτερη της πόλης, είναι αφιερωμένη στον προστάτη του νησιού και βρίσκεται στην παραλία της Ζακύνθου. Ανεγέρθη το 1948 και αντιστάθηκε στο σεισμό του 1953, ενώ τώρα το ψηλό καμπαναριό της ξεχωρίζει πάνω από πολλά κτίρια και είναι αναγνωρίσιμο αμέσως όταν μπαίνετε στο λιμάνι. Παρ' όλο που δεν έχει ιδιαίτερα εξωτερικά χαρακτηριστικά, μπαίνοντας θα σας καταπλήξει με την ποσότητα των τοιχογραφιών, τους πολυελαίους και τα χρώματα.

Ανάμεσα στους καλλιτέχνες που συνέβαλαν στη μεγαλοπρέπεια της εκκλησίας αυτής είναι ο ζωγράφος Δοξαράς και ο τεχνίτης αργυροχόος Μπάφας που έχει φιλοτεχνήσει την ανάγλυφη ασημένια οστεοθήκη όπου φυλάσσονται τα οστά του Αγίου Διονυσίου. Το καμπαναριό, που περιβάλλεται από αναρίθμητες λάμπες, φωτίζεται τις νύχτες.

Εκκλησία του Αγίου Μάρκου

Μικρών διαστάσεων, είναι η μοναδική καθολική εκκλησία του νησιού. Δίπλα στο Μουσείο Σολωμού και Κάλβου μοιάζει να αποτελούν ένα και μόνο κτίριο λόγω του ότι έχουν κτιστεί με τον ίδιο αρχιτεκτονικό ρυθμό.

Εκκλησία Αγίου Νικολάου Κυλιώμενου

Μόλις φτάνει κανείς στο Κοιλιωμένο, εντυπωσιάζεται από το μεγαλόπρεπο καμπαναριό της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου. Η εκκλησία και το καμπαναριό χωρίζονται από ένα δρόμο και μοιάζουν, λόγω της εξωτερικής τους όψης, σαν να είναι δυο διαφορετικές και ξεχωριστές μονάδες. Το καμπαναριό με την τετράγωνη βάση χαρακτηρίζεται από τέσσερις ορόφους, στον τρίτο μπορείτε να θαυμάσετε δύο αψίδες και στον τελευταίο, με εξαγωνική βάση, πολυάριθμες ανάγλυφες διακοσμήσεις.

Εκκλησία Αγίας Μαύρας

Η εκκλησία της Αγίας Μαύρας, που βρίσκεται στο κέντρο του Μαχαιράδου, ξεχωρίζει περισσότερο για όσα μπορείτε να θαυμάσετε στο εσωτερικό παρά στο εξωτερικό της. Εκτός από τις πολλές τοιχογραφίες, ξεχωρίζει μια εικόνα που αναπαριστά την αγία στη μνήμη της οποίας είναι αφιερωμένη η εκκλησία; σύμφωνα με ένα θρύλο, αυτή η εικόνα χρονολογείται από τον τρίτο αιώνα μ.Χ. και προέρχεται από την Αίγυπτο, χώρα όπου έζησε και μαρτύρησε η Αγία Μαύρα.

Εκκλησία στη Θάλασσα

Σ' αυτό το νησί το τόσο δεμένο με την θρησκεία, εκκλησίες βρίσκονται παντού, ακόμη και στη θάλασσα. Μόλις φτάσετε στον Άγιο Νικόλαο, παραλία στο νότιο τμήμα του νησιού, θα βρείτε στα αριστερά σας μια λωρίδα γης όπου υπάρχει ένα άσπρο εκκλησάκι.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας την παραπάνω πτυχιακή θα κάνουμε μια σύντομη αναφορά στα πιο σημαντικά της σημεία:

Ο τουρισμός είναι ένας από τους σπουδαιότερους παραγωγικούς κλάδους στον οποίο η Ελλάδα διαθέτει αναμφισβήτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Ο τουρισμός και η ναυτιλία ενισχύουν την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και επηρεάζουν τη διάρθρωσή της και την αναπτυξιακή δυναμική όλων των άλλων κλάδων.

Η Ζάκυνθος είναι ένα από τα νησιά των Επτανήσων. Είναι το νοτιότερο και το τρίτο σε έκταση και πληθυσμό νησί των Ιονίων νήσων. Η έκτασή της είναι 406 τ. χλμ και ο πληθυσμός ανέρχεται στους 38.680 κατοίκους (απογραφή 2001). Από την Πελοπόννησο απέχει 9,5 ναυτ. μίλια (από την Κυλλήνη του Νομού Ηλείας) και 8,5 ναυτ. μίλια από το πλησιέστερο σε αυτή νησί, την Κεφαλονιά.

Το κλίμα της Ζακύνθου είναι ήπιο μεσογειακό με πολλές βροχές από Νοέμβριο μέχρι Ιανουάριο και μεγάλη ηλιοφάνεια όλο το έτος. Είχε ανέκαθεν πλούσια βλάστηση και είναι ένα νησί με πλούσια αγροτική παραγωγή, στηριγμένη κυρίως στην καλλιέργεια της ελιάς, εσπεριδοειδών και σταφίδας καθώς και των ανθοκομικών, έχει αναπτυγμένη επιχειρηματική δραστηριότητα, κυρίως στον τομέα του τουρισμού, με το διεθνές αεροδρόμιο Διονύσιος Σολωμός και πολλά αξιόλογα Ξενοδοχεία και καταλύματα, αξιοποιώντας τις φυσικές του ομορφιές και την πλούσια ιστορική παράδοση, σε συνδυασμό με την έμφυτη φιλοξενία των κατοίκων του

Τέλος, η ζωτική ανάγκη των τουριστικών περιοχών της Ζακύνθου για τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου ανάγκασε τους αρμοδίους να προσπαθούν να περάσουν στο καταναλωτικό κοινό τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Αυτή η ανατρεπτική ιδέα μπορεί να επιμηκύνει την τουριστική περίοδο με αποτέλεσμα τη μείωση της εποχικότητας και της ανεργίας. Κύριο χαρακτηριστικό των εναλλακτικών μορφών είναι ότι σε αντίθεση με την κλασική μορφή των διακοπών ο τουρίστας έχει ένα λόγο ή σκοπό που αυτός δεν είναι η ξεκούραση και αναψυχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ø Δημήτρης Σταθόπουλος, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Σημαντικός αρωγός στην ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος, Δευτέρα, 2 Οκτωβρίου 2006, δημοσίευμα στην TravelDailyNews
- Ø ΣΕΤΕ - Δρακόπουλος Γ. (2002) Ελληνικός Τουρισμός - Στόχοι και Στρατηγικές
- Ø Γεώργιος Δ. Κολτσιδόπουλος, Τουρισμός, Θεωρητική Προσέγγιση, Εκδόσεις Έλλην 2000
- Ø Παπαβασιλείου Βαΐα, Τουρισμός - Στρατηγική Ανάπτυξης Τουριστικού Προϊόντος στην Ελλάδα, Ιανουάριος 2006
- Ø Επίσημα Στοιχεία ICAP για τον ξενοδοχειακό κλάδο, μελέτη 2006
- Ø Ετήσιο Δελτίο του Συνδέσμου Διπλωματούχων Ξεναγών Ιονίων Νήσων και Δυτικής Ελλάδας
- Ø Πατέλλη Ι., Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Ανάπτυξη του Τουρισμού στα Ιόνια Νησιά, Γραφείο Μελετών, Εργομηχανική Ε.Π.Ε., Αθήνα, 1996
- Ø Υπουργείο Χωροταξίας Περιβάλλοντος & Δημοσίων, Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης, Σουφλίας Μάιος 2007
- Ø Bastakis - Buhalis - Butler, The perception of Small & Medium Sised Tourism Accommodation provider on the impacts of tour operator' s power in Eastern Mediterranean, Tourism Management 25/2004
- Ø Τσιλιμπάρης Θ., Οι Επιδράσεις του Τουριστικού Φαινομένου στο Νησί της Ζακύνθου, 1998
- Ø Πρόταση Περιφέρειας Ιονίων Νήσων στα Πλαίσια της Σύνταξης των Κατευθύνσεων Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης 2007 -2013
- Ø Adrian Bull, Τουριστική Οικονομία, β' έκδοση, 2002

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- Ø Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια, (2008), Περιφέρεια Ιονίων νησιών, Ανακτήθηκε από el.wikipedia.org/wiki/Ιόνια_νησιά - 43k –
- Ø Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, (2008), Γεωγραφική Θέση, Ανακτήθηκε από www.ionianislands.gr/ - 20k –

- Ø Κεφαλονιά NET, (2008), Τοπική Αυτοδιοίκηση, Ανακτήθηκε από <http://www.kefalonias.net.gr/EL/showcat.asp?CatID=11&SCatID=140>
- Ø Ζάκυνθος, (2008), Το Νησί της Ζακύνθου, Ανακτήθηκε από www.zakynthos.gr/greek/nzak/about.htm - 7k -
- Ø In Zante, (2008), Γενικές Πληροφορίες για την Ζάκυνθο, Ανακτήθηκε από <http://www.inzante.gr/gr/zante/index.php>
- Ø ΣΕΤΕ (2007), Ο ελληνικός Τουρισμός, Ανακτήθηκε από www.sete.gr/?pid=66&nid=63 - 35k -
- Ø Καθημερινή (2006), Ανταγωνιστικότητα του Ελληνικού Τουριστικού προϊόντος, Ανακτήθηκε από photo.kathimerini.gr/xtra/files/Meletes/doc/Mel0310062.doc -
- Ø www.ionianisia.gov.gr/contents.asp?category=88 - 11k -
- Ø www.ogeeeka-dimitra.org.gr/enimerosi/pep_ionia/pep_ionia_katastasi.htm - 41k -
- Ø Για περισσότερες Πληροφορίες στην Επίσημη Ιστοσελίδα του Επιμελητηρίου Κέρκυρας: <http://www.cci-kerkyra.gr/gr/>
- Ø <http://www.kefalonias.net.gr/EL/showcat.asp?CatID=11&SCatID=140>
- Ø www.villapanorama.gr/greek/zakynthos.html - 18k -
- Ø www.zakynthos.gr/greek/nzak/about.htm - 7k -
- Ø <http://www.inzante.gr/gr/zante/index.php>
- Ø www.zanteisland.com/html/greco/storia.htm - 31k -
- Ø <http://www.inzante.gr/gr/zante/index.php>
- Ø www.zakynthos.org.gr/geography.htm - 72k -
- Ø www.portadelmar.com/zakynthos_gr.php - 19k -
- Ø http://216.239.59.104/search?q=cache:NaX_Ct3X7MkJ:www.interreg.gr/gr/EL_AL/docs/common/01_A_IFISTAMENH_KATASTASH.doc+%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1+%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%B7+%CE%BA%CE%B5%CF%81%CE%BA%CF%85%CF%81%CE%B1+doc&hl=el&ct=clnk&cd=6&gl=gr&lr=lang_el
- Ø www.zakynthos.gr/greek/nzak/periigisi.htm - 10k -
- Ø www.inzante.gr/gr/zante/list.php?SECTION_ID=304 - 47k -
- Ø http://www.zakynthos-net.gr/pag_gr/pag_gr/travg_gr/town_gr.htm

- Ø Travel Daily News.gr (www.traveldailynews.gr)
- Ø www.zakynthos.gr/greek/nzak/periigisi.htm - 10k -
- Ø www.anelkis.gr
- Ø www.kenakap.gr
- Ø www.anka.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παρακάτω παραθέτονται τέσσερα παραδείγματα ευρωπαϊκών προγραμμάτων χρηματοδότησης από τα οποία μπορούν να επωφεληθούν ή επωφελήθηκαν οι τουριστικές επιχειρήσεις.

LEADER I

Στο αναπτυξιακό πρόγραμμα LEADER περιλαμβάνονται περιοχές αναπτυξιακά καθυστερημένες και ευαίσθητες αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει σκοπό να αποδειχθεί η σημασία της άμεση στήριξης των κοινών τοπικών πρωτοβουλιών για την αγροτική ανάπτυξη. Η καινοτομική του φύση έγκειται στο ότι πραγματοποιείται από τοπικές δυνάμεις τις λεγόμενες «Ομάδες Τοπικής Δράσης». Το πρόγραμμα περιλαμβάνει 217 περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης . Εφαρμόστηκε από το 1991 έως 1994 και είχε μεγάλη επιτυχία καθώς βοήθησε στην ανάπτυξη των περιοχών και στη δημιουργία νέων μικρομεσαίων επιχειρήσεων³¹.

LEADER II

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER II στήριξε Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.) δηλ. εταιρικές σχέσεις μεταξύ των φορέων μιας αγροτικής περιοχής που μέσα από προγράμματα ολοκληρωμένης αγροτική ανάπτυξης ενθάρρυναν την ανάληψη καινοτόμων ενεργειών από το ντόπιο ανθρώπινο δυναμικό σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων του αγροτικού χώρου και ενίσχυσαν την ανταλλαγή αυτών των εμπειριών σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κύρια χαρακτηριστικά της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER II είναι:

- ∅ Η προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω (bottom – up approach), δηλαδή ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγράμματος που προέρχεται από τις προτάσεις των φορέων και κατοίκων της περιοχής,

---

³¹ Για Περισσότερες Πληροφορίες στην Ιστοσελίδα: www.anelkis.gr

- Ø Η χωρική προσέγγιση δηλαδή μία ολοκληρωμένη στρατηγική με οριζόντιες δράσεις ανάπτυξης μιας χωρικής ενότητας με ενιαία χαρακτηριστικά,
- Ø Δικτύωση μεταξύ φορέων ή και επιχειρήσεων μιας περιοχής και διακριτική συνεργασία με άλλες αγροτικές περιοχές της Ευρώπης,
- Ø Καινοτόμες δράσεις και πρακτικές και
- Ø Διασυνδέσεις και πολυτομεακός χαρακτήρας για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών και για την διαφοροποίηση της παραγωγής και απασχόλησης

Στην Ελλάδα τις Ο.Τ.Δ. αποτελούν οι αναπτυξιακές εταιρείες που είναι οι τοπικοί αναπτυξιακοί μηχανισμοί των παραγωγικών και κοινωνικών φορέων μιας αγροτικής περιοχής. Στρατηγικός στόχος του προγράμματος είναι η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με παρεμβάσεις που εξασφαλίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη της , δίνουν τη δυνατότητα συμπληρωματικού εισοδήματος και συμβάλλουν στη μείωση της ανεργίας, στη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος³².

LEADER plus (+)

Η Leader+ είναι μία πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης , που έχει σαν βασικό σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου και την προσέλκυση των νέων, μέσω της υλοποίησης πλέγματος δράσεων που ικανοποιούν παράλληλα τις εθνικές και κοινοτικές προτεραιότητες για την Γ' προγραμματική περίοδο (απασχόληση, ισότητα, προστασία του περιβάλλοντος κλπ).

Επιδίωξη της πρωτοβουλίας είναι η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών, με την καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων τους, την ανακάλυψη νέων πηγών εισοδήματος και την παράλληλη προστασία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς. Στα πλαίσια της LEADER+ οι άνθρωποι της υπαίθρου:

³² Για Περισσότερες Πληροφορίες www.kenakap.gr

- ∅ συμμετέχουν ενεργά και αποφασίζουν οι ίδιοι για την αναπτυξιακή προσπάθεια που γίνεται στην περιοχή τους ,
- ∅ προβαίνουν σε μικρές επενδύσεις και δημιουργούν, παράλληλα, ένα ιδιαίτερα παραγωγικό ιστό
- ∅ ενεργούν συλλογικά και μέσα από δίκτυα (clusters), στηρίζουν επιχειρηματικές δραστηριότητες και
- ∅ κάνουν οι ίδιοι πράξη όσα οραματίζονται για τον τόπο τους.

Παρά το γεγονός ότι το LEADER διατηρεί το περιεχόμενο των προηγούμενων εφαρμογών (LEADER I ΚΑΙ LEADER II), ωστόσο, υπάρχει μία διαφοροποίηση που εκφράζεται με την προσθήκη του + (plus = επιπλέον). Το LEADER+ επιδιώκει κάτι επιπλέον απ ' αυτό που προσέφεραν οι προηγούμενες εφαρμογές και εξακολουθούν να δίνουν σήμερα τα υπόλοιπα προγράμματα του Γ ' κοινοτικού πλαισίου στήριξης (Κ.Π.Σ.)

Το πρόγραμμα έχει δύο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους οι οποίοι είναι:

1ος Στόχος: Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου, μέσω πολιτικών εφαρμογών και

2ος Στόχος: Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών, σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται τοπικά με την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής, η οποία διαρθρώνεται γύρω από ένα σημαντικό θέμα, που χαρακτηρίζει την ταυτότητα της περιοχής, το «*Θέμα συσπείρωσης*». Τα «*Θέματα συσπείρωσης*» των τοπικών προγραμμάτων της χώρας μας είναι:

- ∅ Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις περιοχές εφαρμογής,
- ∅ Η χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας προϊόντων και υπηρεσιών,
- ∅ Η αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και η διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές με την ενδυνάμωση διακλαδικών και διατομεακών σχέσεων, κυρίως για μικρές παραγωγικές μονάδες και

- Ø Η αξιοποίηση, προστασία και ανάδειξη φυσικών και πολιτιστικών πόρων συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης των περιοχών κοινοτικού ενδιαφέροντος NATURA 2000³³

URBAN II

Η URBAN είναι μία από τις τέσσερις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζοντας ότι απαιτείται να δοθεί, σε κοινοτικό επίπεδο, μεγαλύτερη προσοχή στα προβλήματα των πόλεων προχώρησε στην ανάληψη της κοινοτικής πρωτοβουλίας URBAN που αφορά την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση πόλεων και οικισμών σε κρίση, ώστε να προωθηθεί η αειφόρος αστική ανάπτυξη.

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II 2000-2006 συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο των Δράσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων, για την κοινωνική και οικονομική συνοχή και στοχεύουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN II χρηματοδοτείται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.).

Οι επενδυτικές προτάσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) ενισχύονται με δημόσια επιχορήγηση, η οποία προέρχεται κατά 30% από εθνικούς πόρους και κατά 70% από το Ε.Τ.Π.Α.

Οι τουριστικές επιχειρήσεις που μπορούν να επωφεληθούν από το συγκεκριμένο το πρόγραμμα είναι: Οι υφιστάμενες τουριστικές ΜΜΕ που τηρούν βιβλία Β΄ ή Γ΄ κατηγορίας του Κ.Β.Σ. ή δεν τηρούν, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Σε περίπτωση υφιστάμενων επιχειρήσεων με μικτή δραστηριότητα, το ποσοστό του κύκλου εργασιών που προέρχεται από την εμπορική δραστηριότητα ή από την παροχή υπηρεσιών, θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο του ποσοστού πενήντα τοις εκατό (50%) επί του κύκλου

---

³³ Για Περισσότερες Πληροφορίες στην Ιστοσελίδα: www.anka.gr

εργασιών της τελευταίας τριετίας (3ετίας), για την οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία³⁴.

---

³⁴ Για Περισσότερες Πληροφορίες στην Ιστοσελίδα: www.ependyseis.gr/sub/urban/urban.htm - [23k](#) -